
Za boljše zdravje in zmanjšanje neenakosti v zdravju odraslih

KATALOG INFORMACIJ SEVNICA

Za izvajalce pilotnega testiranja integriranih procesov vključevanja in obravnave ciljne populacije v okviru projekta **Skupaj za zdravje**

KATALOG INFORMACIJ SEVNICA

Za izvajalce pilotnega testiranja integriranih procesov vključevanja in obravnave ciljne populacije v okviru projekta Skupaj za zdravje

Avtorji:

Breda Čuš, Jerneja Farkaš Lainščak, Martina Horvat, Ivanka Huber, Tjaša Knific, Jožica Maučec Zakotnik, Nataša Sedlar, Pia Vračko, Sanja Vrbovšek

Uredili:

Ivanka Huber, Doroteja Kuhar, Vladimira Tomšič

Zasnova:

Nataša Sedlar

Jezikovni pregled:

Ivanka Huber

Izdajatelj:

Nacionalni inštitut za javno zdravje, Trubarjeva cesta 2, Ljubljana

Oblikovanje:

Primož Roškar, u.d.i.a., Vito Cof

Spletni naslov:

www.nijz.si

Kraj in leto izdaje:

Ljubljana, 2015

Brezplačen izvod.

Za vsebino so odgovorni avtorji.

Dokument je nastal v okviru projekta »Za boljše zdravje in zmanjšanje neenakosti v zdravju« s finančno podporo Norveškega finančnega mehanizma. Za vsebino tega dokumenta je odgovoren izključno Nacionalni inštitut za javno zdravje in zanj v nobenem primeru ne velja, da odraža stališča nosilca Programa Norveškega finančnega mehanizma.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

316.344:614(082)(0.034.2)

ZA boljše zdravje in zmanjšanje neenakosti v zdravju odraslih. Katalog informacij Sevnica [Elektronski vir] : za izvajalce pilotnega testiranja integriranih procesov vključevanja in obravnave ciljne populacije v okviru projekta Skupaj za zdravje / [avtorji Breda Čuš ... [et al.] ; uredili Ivanka Huber, Doroteja Kuhar, Vladimira Tomšič]. - El. knjiga. - Ljubljana : Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2015

ISBN 978-961-6911-73-3 (pdf)

1. Čuš, Breda 2. Huber, Ivanka

281132032

SEZNAM KRATIC

CKZ	Center za krepitev zdravja
CE	Centralna enota
CE NIJZ	Centralna enota Nacionalnega inštituta za javno zdravje
CSD	Center za socialno delo
DMS	diplomirana medicinska sestra
DMS v PV	diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu
KNB	kronične nenalezljive bolezni
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
NVO	nevladna organizacija
OE	območna enota
OZZ	obvezno zdravstveno zavarovanje
PP	preventivni pregled
PS	patronažna služba
Preventivni program	Program integrirane preventive KNB in zmanjševanja neenakosti v zdravju pri odraslih
RADM	referenčna ambulanta družinske medicine
RK	Rdeči križ
RS	Republika Slovenija
SB 2	sladkorna bolezen tipa 2
SZZ	Skupaj za zdravje
UD	Urad za delo
ZD	zdravstveni dom
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije

KAZALO

1	Projekt Za boljše zdravje in zmanjšanje neenakosti v zdravju – Skupaj za zdravje	8
2	Kontakti služb in partnerjev	9
3	Koordinativni timi pilota in njihova vloga	11
3.1	Centralni tim pilota	12
3.2	Širši lokalni tim pilota	13
3.3	Ožji lokalni tim pilota	15
4	Program integrirane preventivne kroničnih nenalezljivih bolezni in zmanjševanja neenakosti v zdravju pri odraslih	17
4.1	Vključevanje neodzivnikov preko patronažnega varstva	27
4.2	Vključevanje zdravstveno marginaliziranih (ranljivih) oseb v Preventivni program	31
4.3	Izvajanje aktivnosti promocije zdravja v lokalni skupnosti	33
4.4	Spremljanje pilotnega testiranja	34
5	Državni presejalni programi za zgodnje odkrivanje raka (SVIT, DORA, ZORA)	36
6	Predstavitev programov socialne podpore in pomoči ranljivim skupinam – center za socialno delo	39
6.1	Pravice iz javnih sredstev	39
7	Predstavitev pravic brezposelnih in podpore, ki jo nudi zavod republike slovenije za zaposlovanje (ZRSZ)	41
8	Seznam kontaktov	42
	Viri in literatura	63

KAZALO SLIK

Slika 1: Koordinativni timi pilota	11
Slika 2: Centralni tim pilota	12
Slika 3: Širši lokalni tim pilota	13
Slika 4: Ožji lokalni tim pilota	15
Slika 5: Struktura Programa za krepitev zdravja	22

KAZALO TABEL

Tabela 1: Kontakti služb in partnerjev	9
Tabela 2: Kontakti v zdravstveni oskrbi	42
Tabela 3: Kontakti - SOCIALNO EKONOMSKA POMOČ	43
Tabela 4: Kontakti – DUŠEVNO ZDRAVJE, ODVISNOST	55
Tabela 5: Kontakti - GIBANJE	59
Tabela 6: Kontakti – KRONIČNE BOLEZNI	61

1

PROJEKT ZA BOLJŠE ZDRAVJE IN ZMANJŠANJE NEENAKOSTI V ZDRAVJU – SKUPAJ ZA ZDRAVJE

Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) v okviru programa Norveškega finančnega mehanizma 2009–2014 vodi projekt Za boljše zdravje in zmanjšanje neenakosti v zdravju – Skupaj za zdravje (www.skupajzazdravje.si). Cilj projekta je nadgradnja preventivnih programov za otroke, mladostnike in odrasle, zmanjševanje neenakosti v zdravju, vključevanje ranljivih skupin v preventivno zdravstveno varstvo ter krepitev zdravja v lokalni skupnosti.

V Delovnem sklopu 2 – Odrasli smo obstoječi program preventive kroničnih nenalezljivih bolezni (KNB) za odrasle nadgradili, razvili smo nove vsebine, orodja in pristope za učinkovitejše vključevanje ciljne populacije ter preventivne obravnave, ki bolje upoštevajo potrebe uporabnikov. Vse nadgrajene rešitve imajo za cilj večjo vključenost v Program integrirane preventive KNB in zmanjševanja neenakosti v zdravju pri odraslih (Preventivni program), večjo kakovost in učinkovitost njegovega izvajanja ter zmanjševanje neenakosti v zdravju.

Pri pilotnem testiranju sodelujejo različne inštitucije, nevladne organizacije in številni strokovnjaki iz zdravstvenega in drugih sektorjev, ki bodo preverili sprejemljivost in izvedljivost novih pristopov in novih preventivnih vsebin. V luči zmanjševanja neenakosti v zdravju bodo strokovnjaki preverili, katere rešitve za nadgradnjo obstoječih preventivnih programov za odrasle so primerne za razširjanje v slovenski prostor.

Pilotno testiranje prenovljenih in nadgrajenih rešitev Preventivnega programa, ki bo doprineslo k njihovem ovrednotenju in optimizaciji, poteka v Zdravstvenem domu (ZD) Sevnica, ZD Vrhnika in ZD Celje.

2

KONTAKTI SLUŽB IN PARTNERJEV

Tabela 1: Kontakti služb in partnerjev

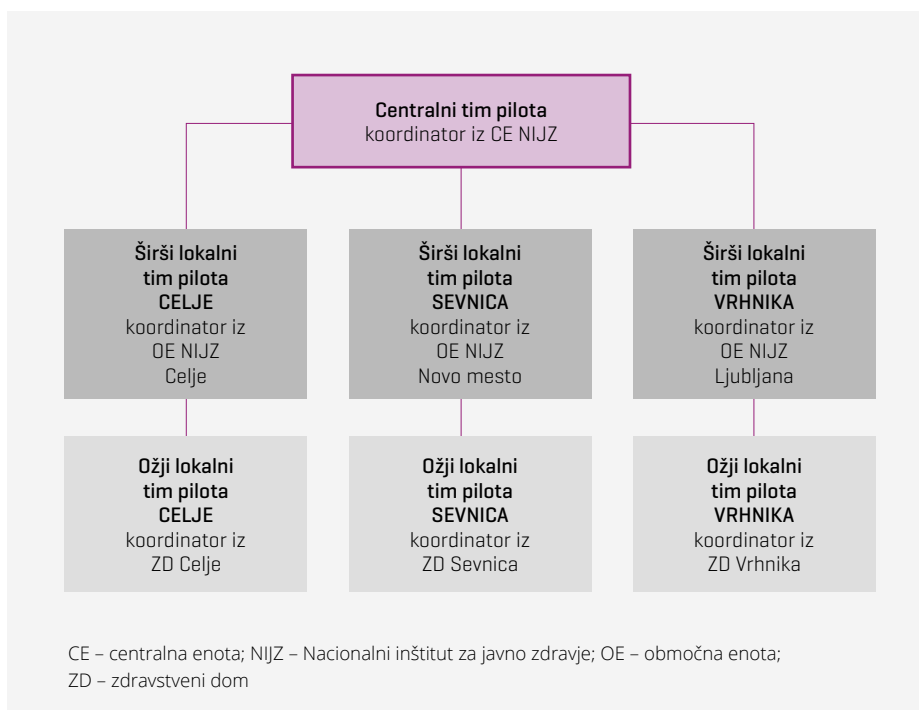
Vloga v okviru projekta Skupaj za zdravje	Kontaktna oseba	E- naslov	Telefon
ZD SEVNICA			
koordinator ožjega pilotnega tima	Andreja Kobal	andreja.kobal@zd-sevnica.si	07 81 61 514
vodja centra za krepitev zdravja (CKZ)	Vladimira Tomšič, Mojca Vidmar	ckz@zd-sevnica.si	07 81 61 500
NIJZ - OE			
koordinator širšega pilotnega tima	Doroteja Kuhar	doroteja.kuhar@nijz.si	07 39 34 190
NIJZ - CE			
vodja centralnega tima pilota	Jerneja Farkaš Lainščak	jerneja.farkas-lainscak@nijz.si	01 5205 795 041 788 285
odgovorna oseba za delo Centrov za krepitev zdravja	Sanja Vrbovšek	sanja.vrbovsek@nijz.si	01 5477 375 031 734 452
odgovorna oseba za področje patronažnega varstva	Martina Horvat	martina.horvat@nijz.si	031 745 777
odgovorna oseba za področje spremljanja pilotnega testiranja	Pia Vračko	pia.vracko@nijz.si	01 5205 798 031 710 555
CSD			
kontaktna oseba in član širšega pilotnega tima	Tania Podrug	tania.podrug@gov.si	07 816 12 58
ZRSZ			
kontaktna oseba in član širšega pilotnega tima	Irena Pirc	Irena.pirc@ess.gov.si	07 816 46 66

Vloga v okviru projekta Skupaj za zdravje	Kontaktna oseba	E- naslov	Telefon
RDEČI KRIŽ			
kontaktna oseba in član širšega pilotnega tima	Mojca Pinterič Krajnc	sevnica.ozrk@ozrks.si	07 81 65 070
POLICIJA			
kontaktna oseba in član širšega pilotnega tima	Daniel Žniderič	pp_sevnica.punm@policija.si	07 81 60 800
OSNOVNA ŠOLA SAVA KLADNIKA			
kontaktna oseba in član širšega pilotnega tima	Mirjana Jelaničič	mirjana.jelancic@guest.arnes.si	07 81 63 512
OSNOVNA ŠOLA KRMELJ			
kontaktna oseba in član širšega pilotnega tima	Gusta Mirt	os.krmelj@guest.arnes.si	07 81 85 751
OBČINA SEVNICA			
kontaktna oseba in član širšega pilotnega tima	Mojca Sešlar	mojca.seslar@obcina-sevnica.si	07 81 61 214

3

KOORDINATIVNI TIMI PILOTA IN NJIHOVA VLOGA

Z namenom zagotavljanja čim bolj usklajenega poteka dela v času pilotnega testiranja smo vzpostavili tri koordinativne time pilota (Slika 1).

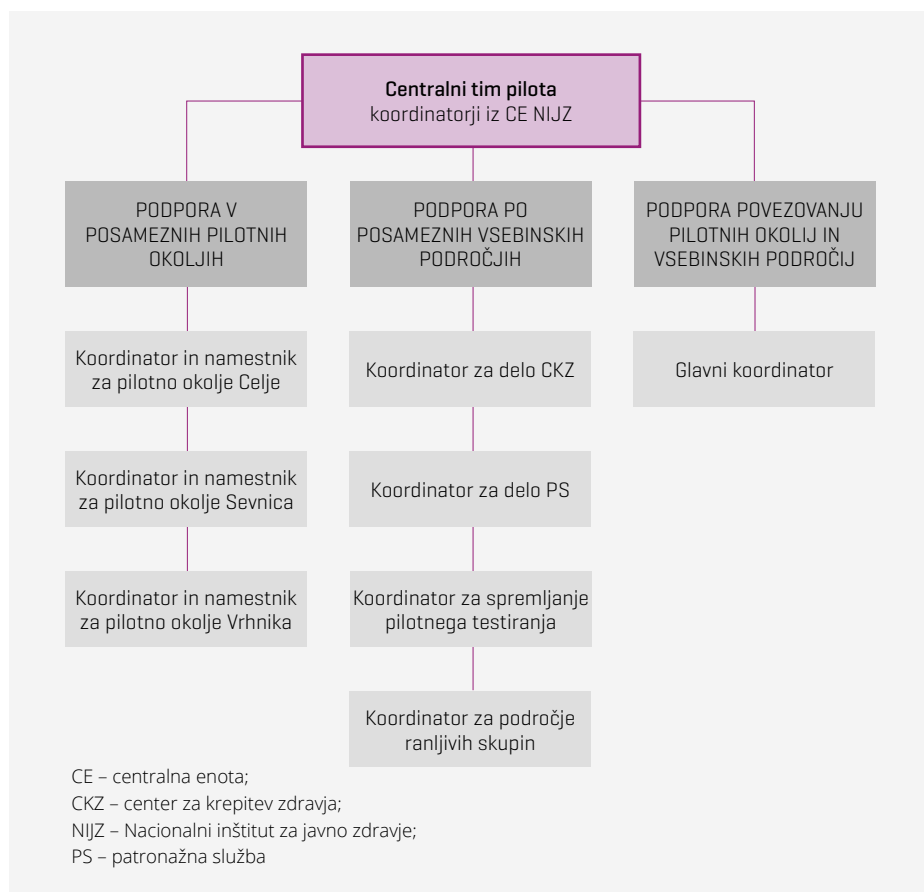
Slika 1: Koordinativni timi pilota.

Sodelovanje med vsemi koordinativnimi timi pilota je ključno za ažurno seznanjanje s potekom pilotnega testiranja, sprotno iskanje rešitev za porajajočo se problematiko, vzpostavljanje kulture povezovanja med različnimi sodelujočimi partnerji in učinkovito medresorsko sporazumevanje.

3.1 Centralni tim pilota

Centralni tim pilota sestavljajo sodelavci projekta »Skupaj za zdravje« iz Centralne enote Nacionalnega inštituta za javno zdravje (CE NIJZ), ki nudijo podporo izvajalcem pilotnega testiranja v vseh treh pilotnih okoljih.

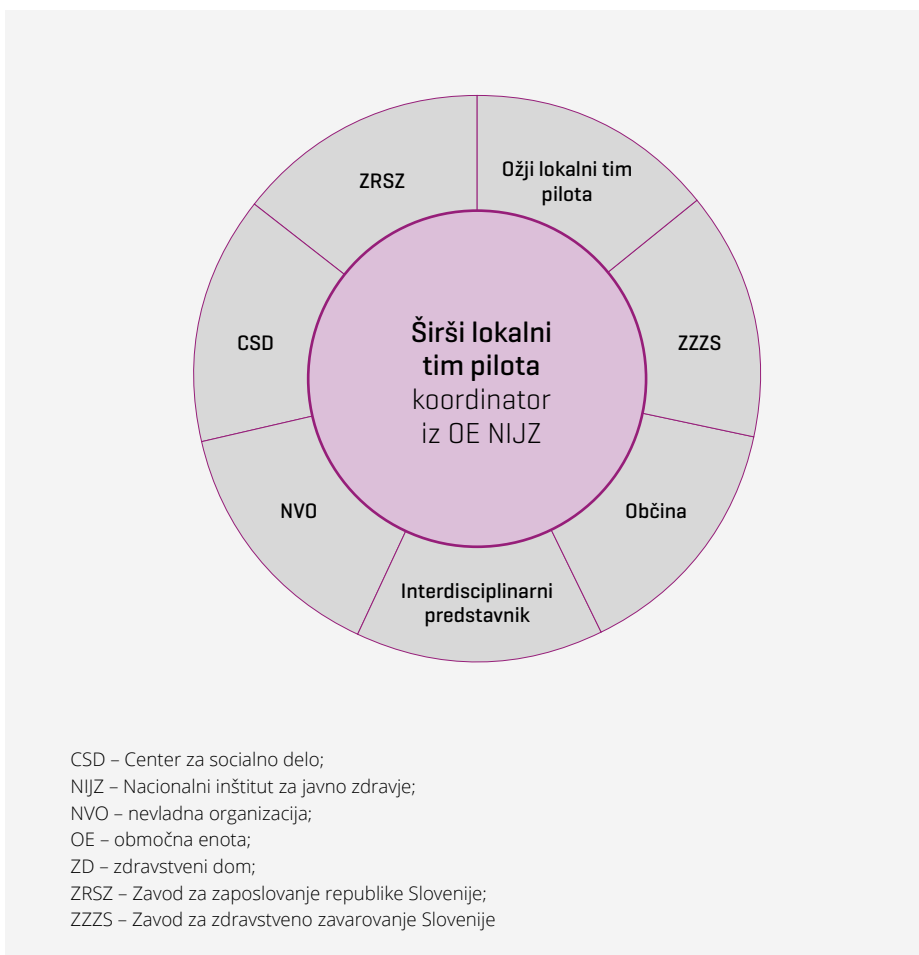
Centralni tim pilota ima glavnega koordinatorskega, ki je odgovoren za potek pilotnega testiranja in usklajevanje aktivnosti v vseh treh pilotnih okoljih. Poleg njega ima za posamezno pilotno okolje zadolženega koordinatorskega in njegovega namestnika (za Celje, Sevnico, Vrhniko). Glede na ključna vsebinska področja pilotnega testiranja so v Centralnem timu pilota imenovani še koordinatorski za delo Centrov za krepitev zdravja (CKZ), patronažne službe (PS), področje obravnave ranljivih oseb in skupnostni pristop ter spremljanje pilotnega testiranja (zbiranje podatkov) (Slika 2). Imena vseh sodelavcev Centralnega tima pilota so navedena v Tabeli 1.

Slika 2: Centralni tim pilota.

3.2 Širši lokalni tim pilota

Širši lokalni tim pilota sestavljajo koordinator iz Območne enote (OE) NIJZ, predstavniki ožjega lokalnega tima pilota iz zdravstvenega doma (koordinator ožjega lokalnega tima pilota ter vodje služb: družinske medicine, diplomirane medicinske sestre iz referenčnih ambulant družinske medicine, patronažne službe in Centra za krepitev zdravja, predstavniki zunanjih partnerjev (občine, Centra za socialno delo (CSD), Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ), Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS), predstavniki nevladnih organizacij: Karitasa, Rdečega križa Slovenije, ostalih ključnih NVO s področja ranljivih skupin v okolju) in interdisciplinarni predstavnik, ki v pilotnem okolju na terenu deluje na področju prepoznavne ranljivosti posameznih skupin prebivalstva (Slika 3).

Slika 3: Širši lokalni tim pilota.

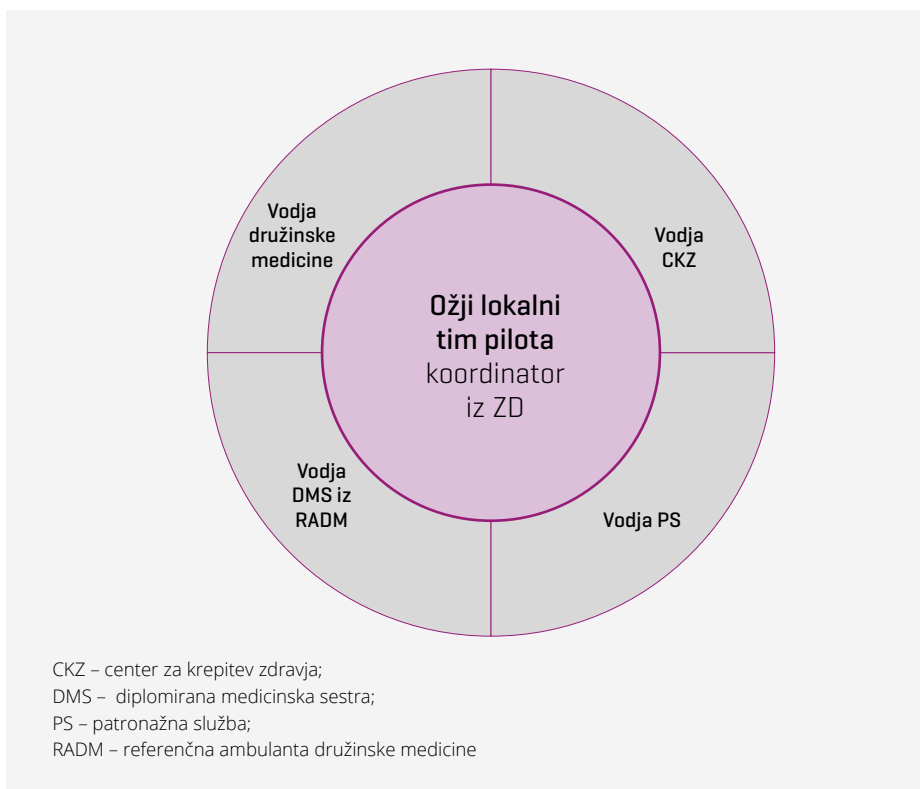
Koordinator širšega lokalnega tima pilota je iz OE NIJZ. Njegove naloge so:

- koordiniranje dela širšega lokalnega tima pilota pri izvajanju aktivnosti v pilotnem testiranju, pri oblikovanju orodij in izdelkov za uporabnike (informacijske zloženke, brošure, plakati) ter pri pripravi orodij in gradiv za partnerje (Katalog informacij);
- informiranje širšega lokalnega tima pilota v zvezi z mesečnimi srečanji (posredovanje vabil, gradiv, zapisnikov in list prisotnosti). Koordinator širšega lokalnega tima pilota informira sodelavce tega tima s potekom aktivnosti na projektu in z reševanjem odprtih vprašanj;
- sodelovanje s partnerji pri identificiranju ranljivih skupin in njihovih potreb, spremljanju ureditve statusa zavarovanosti in izbire osebnega zdravnika, razvoju dodatnih obravnav za ranljive skupine, pri izvedbi dodatnih obravnav za ranljive skupine ter pri evalvaciji aktivnosti za ranljive skupine.

Koordinator širšega lokalnega tima pilota po potrebi opravlja tudi druga koordinacijska opravila za nemoten potek pilotnega testiranja.

3.3 Ožji lokalni tim pilota

Ožji lokalni tim pilota sestavljajo koordinator ožjega lokalnega tima pilota ter vodje služb (družinske medicine, diplomirana medicinska sestra iz referenčne ambulante družinske medicine, patronažne službe in Centra za krepitev zdravja).

Slika 4: Ožji lokalni tim pilota.

Koordinator ožjega lokalnega tima pilota je iz zdravstvenega doma. Njegove naloge so:

- informiranje ožjega lokalnega tima pilota (vodje služb v zdravstvenem domu) o usposabljanjih (zagotovitev udeležbe ključnih izvajalcev iz zdravstvenega doma predvidenih za usposabljanje), poteku aktivnosti v pilotnem testiranju (diseminacija gradiv in informacij), srečanjih ožjega lokalnega tima pilota (diseminacija vabil in zapisnikov) in srečanjih širšega lokalnega tima pilota (diseminacija vabil in zapisnikov);

- informiranje širšega lokalnega tima pilota o poteku izvajanja pilota v okviru zdravstvenega doma;
- organizacija logističnih in tehničnih zadev v zvezi z usposabljanji (zagotovitev prostora in tehnične opreme, ureditev pogostitve v odmorih v dogovoru s timom iz NIJZ, razdelitev/zbiranje evalvacijskih vprašalnikov in dveh list prisotnosti (projektne in za točke pri zbornicah)), srečanji ožjega lokalnega tima pilota (posredovanje vabil, gradiv in zapisnikov), srečanji širšega lokalnega tima pilota in srečanji manjših skupin glede na potrebo s projektnim timom iz NIJZ (dogovor med lokalnim koordinatorjem, vodjem posamezne službe in vodjem pilotnega tima na NIJZ);
- koordinacija oddaje evalvacijskih vprašalnikov in podatkov ter stalna komunikacija s pilotnim timom na CE NIJZ glede poteka aktivnosti na projektu, reševanja odprtih vprašanj in pridobivanja potrebnih informacij za nemoten potek pilota.

Koordinator ožjega lokalnega tima pilota po potrebi opravlja tudi druga koordinacijska opravila za nemoten potek pilotnega testiranja.

4

PROGRAM INTEGRIRANE PREVENTIVE KRONIČNIH NENALEZLJIVIH BOLEZNI IN ZMANJŠEVANJA NEENAKOSTI V ZDRAVJU PRI ODRASLIH

Kronične nenalezljive bolezni (KNB) in dejavniki tveganja za njihov nastanek

Med najpomembnejše kronične nenalezljive bolezni se uvrščajo bolezni srca in ožilja, rak, sladkorna bolezen, kronične pljučne bolezni in depresija. Omenjene bolezni zmanjšujejo kakovost življenja obolelih, obenem pa bolezni srca in ožilja ter rak predstavljajo najpogostejši vzrok umrljivosti pri prebivalcih Slovenije.

Pri posameznikih lahko večje tveganje za razvoj KNB ugotovimo na podlagi prisotnosti tako imenovanih dejavnikov tveganja. Med najpomembnejše dejavnike tveganja lahko štejemo dejavnike, povezane z vedenjskim slogom posameznika – nezdrava prehrana, nezadostna telesna dejavnost, prekomerna telesna teža in debelost, kajenje, tvegano in škodljivo pitje alkohola, prekomerno doživljanje stresa. Dejavnike tveganja za nastanek KNB je potrebno sistematično odkrivati in preprečevati.

Program integrirane preventive KNB in zmanjševanja neenakosti v zdravju pri odraslih

Program integrirane preventive KNB in zmanjševanja neenakosti v zdravju pri odraslih (Preventivni program) je namenjen izboljšanju zdravja odraslih prebivalcev Slovenije.

Vse odrasle osebe iz ciljne populacije (z urejenim obveznim zdravstvenim zavarovanjem) vsakih 5 let izbrani osebni zdravnik ali diplomirana medicinska

sestra iz referenčne ambulante družinske medicine povabi na **preventivni pregled** za preprečevanje KNB. Zdravstveno bolj ogroženim odraslim osebam in kroničnim bolnikom je zagotovljen tudi **Program za krepitev zdravja**, v okviru katerega potekajo skupinske delavnice in individualna svetovanja na področjih zdrave prehrane, telesne dejavnosti za krepitev zdravja, zdravega hujšanja, opuščanja kajenja, zmanjšanja prekomernega pitja alkohola, spoprijemanja z depresijo in anksioznostjo, obvladovanja stresa, življenja s sladkorno boleznijo ter izboljšanja telesne funkcijske zmožnosti.

Storitve so za vse osebe iz ciljne populacije brezplačne!

Glavni cilji Preventivnega programa so:

- Zmanjšanje ogroženosti za KNB v srednjem življenjskem obdobju ter zmanjšanje obolevnosti, invalidnosti in zgodnje umrljivosti zaradi KNB (srčno-žilnih bolezni, hipertenzije, sladkorne bolezni, debelosti, kronične obstruktivne pljučne bolezni, depresije, raka in drugih KNB).
- Zmanjšanje bioloških in vedenjskih dejavnikov tveganja za KNB (telesna ne-dejavnost, nezdrava prehrana, kajenje, tvegano in škodljivo pitje alkohola) ter izboljšanje duševnega zdravja (obvladovanje stresa, depresije in anksioznosti) pri odraslih prebivalcih Slovenije.
- Ozaveščanje in nudenje podpore posameznikom ter njihovo opolnomočenje pri skrbi za lastno zdravje.
- Vzpostavitev mreže partnerjev iz lokalnega okolja, ki posameznika podpirajo pri vzdrževanju zdravega življenjskega sloga oziroma pri samooskrbi KNB.

Kdo je upravičen do Preventivnega programa?

- Do Preventivnega programa so upravičeni vsi odrasli prebivalci Slovenije (z urejenim obveznim zdravstvenim zavarovanjem).
- V referenčnih ambulantah družinske medicine¹ so to **moški in ženske v starosti od 30 let dalje**.
- V ambulantah družinske medicine, ki niso referenčne, pa **moški stari od 35 do 65 let in ženske stare od 45 do 70 let**.

¹ Referenčna ambulanta družinske medicine je naziv za ambulanto družinske medicine z razširjenim timom zdravstvenega osebja. Poleg zdravnika družinske medicine in medicinske sestre oziroma tehnika zdravstvene nege je vanjo vključena tudi diplomirana medicinska sestra, ki prevzema aktivnosti na področju preventive (ugotavljanje ogroženosti za KNB, kratko svetovanje za zdrav življenjski slog, spremljanje bolnikov z urejeno kronično boleznijo).

- V Preventivni program se lahko vključujejo tudi vse ostale osebe izven navedenega starostnega obdobja, ki imajo izraženega katerega od dejavnikov tveganja za nastanek KNB (družinska obremenjenost s srčno-žilnimi boleznimi, družinska hiperholesterolemija oziroma druga oblika dislipidemije, osebe z izraženimi dejavniki tveganja za KNB (debelost, kajenje, tvegano/škodljivo uživanje alkoholnih pijač, zvišan krvni tlak), osebe s sladkorno boleznijo).

Kaj Preventivni program vključuje?

V okviru Preventivnega programa se na ravni osnovnega zdravstvenega varstva izvaja:

- **preventivni pregled**, namenjen odkrivanju oseb, pri katerih so prisotni dejavniki tveganja za KNB, oseb, ogroženih za nastanek KNB oziroma oseb z že prisotno kronično boleznijo. Preventivni pregled poteka v (referenčni) ambulanti družinske medicine (ali pa ga na posameznikovem domu izvede diplomirana medicinska sestra iz patronažnega varstva). V okviru referenčnih ambulant družinske medicine se poleg preventivnega pregleda za osebe s prisotnimi dejavniki tveganja za KNB izvaja tudi kratko svetovanje za zdrav življenjski slog.
- **strokovna podpora in pomoč posamezniku za spreminjanje vedenja, povezanega z zdravjem**, v okviru Programa za krepitev zdravja, ki se izvaja v Centru za krepitev zdravja za tiste odrasle, pri katerih je ob preventivnem pregledu ugotovljeno tveganje za nastanek KNB ali so te bolezni pri njih že prisotne.

Preventivni pregled

Kakšen je namen preventivnega pregleda?

Preventivni pregled je namenjen odkrivanju dejavnikov tveganja in posameznikove ogroženosti za razvoj KNB (še preden se pojavijo simptomi ali znaki bolezni) ali že prisotnih KNB. S pravočasnim ugotavljanjem dejavnikov tveganja ali ogroženosti za KNB je mogoče preprečiti oziroma odložiti razvoj bolezni. Bolezen, ki je odkrita na zgodnji stopnji razvoja, pogosto zahteva tudi manj radikalno zdravljenje.

Kako poteka preventivni pregled?

Ugotavljanje dejavnikov tveganja in posameznikove ogroženosti za razvoj KNB (srčno-žilnih bolezni, sladkorne bolezni tipa 2, astme, kronične obstruktivne pljučne bolezni, dednih rakavih bolezni, depresije, motenj anksioznosti, funkcijske manjzmožnosti) v okviru preventivnega pregleda poteka na podlagi la-

boratorijskih testov, meritev in usmerjenega pogovora s posameznikom o njegovem življenjskem slogu (s pomočjo izpolnjevanja vprašalnikov).

Kdo izvaja preventivni pregled?

Preventivni pregled in oceno ogroženosti za razvoj KNB v referenčni ambulanti družinske medicine izvaja diplomirana medicinska sestra, ki ob ugotovljeni ogroženosti oziroma obolelosti posameznika usmeri k zdravniku družinske medicine. V ambulanti družinske medicine, ki ni referenčna, pa celoten preventivni pregled izvaja zdravnik družinske medicine. Pri zdravstveno marginaliziranih (ranljivih) osebah preventivni pregled na domu lahko izvaja tudi diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu.

Kakšni so možni izidi preventivnega pregleda?

Pri osebi, ki je preventivno pregledana, se lahko v (referenčni) ambulanti družinske medicine ugotovijo naslednja stanja:

- Oseba je zdrava brez prisotnih dejavnikov tveganja.
- Oseba je zdrava, s prisotnimi dejavniki tveganja (nezdravo prehranjevanje, nezadostna telesna dejavnost, kajenje, tvegano/škodljivo pitje alkohola, stres, zvišan krvni tlak, zvišane maščobe v krvi).
- Oseba je ogrožena za razvoj KNB (za srčno-žilne bolezni, za sladkorno bolezen tipa 2, za kronično obstruktivno pljučno bolezen, za depresijo, za motnje anksioznosti, za funkcijsko manjzmožnost).
- Pri osebi so prisotne KNB (srčno-žilne bolezni, sladkorna bolezen tipa 2, debelost, depresija, motnje anksioznosti, hipertenzija, mišično-skeletna disfunkcija).

Kako pogosto poteka preventivni pregled?

Ciljna populacija posameznega izbranega družinskega zdravnika je preventivno pregledana v petih letih. Preventivni pregledi se ponavljajo vsakih pet let (za osebe, ki so zdrave oziroma zdrave s prisotnimi posameznimi dejavniki tveganja) oziroma vsako leto (za osebe, ki so ogrožene ali obolele za KNB).

Svetovanje za zdrav življenjski slog v okviru preventivnega pregleda

V okviru preventivnega pregleda v (referenčni) ambulanti družinske medicine diplomirana medicinska sestra oziroma zdravnik družinske medicine izvaja tudi kratko svetovanje za zdrav življenjski slog in opuščanje zdravstveno tveganih vedenj. Obenem osebe s prisotnimi dejavniki tveganja, osebe, ogrožene za razvoj KNB ter tiste z že prisotno kronično boleznijo usmeri v Program za krepitev zdravja, ki poteka v Centrih za krepitev zdravja.

Program za krepitev zdravja

Kaj je Program za krepitev zdravja in kaj je njegov namen?

V Programu za krepitev zdravja se izvaja standardizirana in strukturirana ne-medikamentozna obravnava. Gre za izvajanje skupinskih zdravstvenovzgojnih in psihoedukativnih delavnic ter individualnih svetovanj. Njihov namen je spodbuditi osebe k ohranjanju in krepitevi zdravja ter aktivni skrbi za lastno zdravje. Strokovnjaki v Centru za krepitev zdravja posameznikom pomagajo pridobiti potrebna znanja, oblikovati stališča, osvojiti veščine in vedenjske vzorce za zdrav način življenja in krepitev duševnega zdravja ter jim pomagajo in jih podpirajo pri spreminjanju z zdravjem povezanih tveganih vedenj in pri opolnomočenju kroničnih bolnikov za samooskrbo.

Kje poteka Program za krepitev zdravja?

Program za krepitev zdravja poteka v Centru za krepitev zdravja, ki je lociran v zdravstvenem domu. Glede na potrebe populacije v gravitacijskem območju zdravstvenega doma se Program za krepitev zdravja lahko izvaja v prostorih zdravstvenega doma ali v lokalni skupnosti (npr. v prostorih krajevne skupnosti, v gasilskem domu, na lokacijah partnerjev v lokalni skupnosti ipd., skladno z dogovorom), pri zdravstveno marginaliziranih (ranljivih) osebah pa prilagojeno preventivno obravnavo v okviru Programa za krepitev zdravja lahko izvajajo diplomirane medicinske sestre v patronažnem varstvu (DMS v PV) na domu.

Kdo izvaja Program za krepitev zdravja?

Program za krepitev zdravja izvajajo dodatno strokovno usposobljene diplomirane medicinske sestre/profesorice zdravstvene vzgoje, diplomirani fizioterapevti, psihologi, zdravniki, kineziologi in ostali zdravstveni delavci in sodelavci.

Komu je Program za krepitev zdravja namenjen?

Program za krepitev zdravja je namenjen odraslim:

- osebam s prisotnimi vedenjskimi, biološkimi in psihosocialnimi dejavniki tveganja za razvoj KNB (nezadostna telesna dejavnost, nezdrava prehrana, kajenje, tvegano in škodljivo pitje alkohola, stres, zvišan krvni tlak, zvišane maščobe v krvi, zvišan krvni sladkor),
- osebam, ogroženim za razvoj KNB in
- osebam s prisotnimi KNB.

Kaj obsega Program za krepitev zdravja?

Program za krepitev zdravja obsega:

- izvajanje individualnih razgovorov ob vstopu v CKZ z vsemi osebami, ogroženimi za razvoj KNB, z osebami s prisotno KNB ter z zdravstveno marginaliziranimi (ranljivimi) osebami, skladno s strokovnimi usmeritvami NIJZ;
- 18 nemedikamentoznih obravnav (gre za izvajanje zdravstvenovzgojnih/psihodukativnih delavnic in individualnih svetovanj), strukturiranih v 3 skupine obravnav (struktura je prikazana na Sliki 5);
- presejanje za funkcijsko manjzmožnost za vse osebe, starejše od 65 let in
- pogovorne ure v CKZ, ki so namenjene ciljni populaciji Programa za krepitev zdravja za krajše individualne posvete s strokovnjaki iz CKZ glede ohranjanja in krepitev zdravja, izvedbe kontrolnih meritev ter za nudenje podpore in pomoči pri spreminjanju vedenja, povezanega z zdravjem.

Individualni razgovor ob vstopu v Program za krepitev zdravja				
TEMELJNE OBRAVNAVE ZA KREPITEV ZDRAVJA	MODULI ZA KREPITEV ZDRAVJA	POGLOBLJENE OBRAVNAVE ZA KREPITEV ZDRAVJA		
		SVETOVALNICA ZA ZDRAV ŽIVLJENJSKI SLOG	SVETOVALNICA ZA DUŠEVNO ZDRAVJE	SVETOVALNICA ZA TVEGANA VEDENJA
Zdravo živim Ali sem fit? Tehnike sproščanja	Zvišan krvni tlak Zvišane maščobe v krvi Zvišan krvni sladkor Sladkorna bolezen tipa 2 Test telesne pripravljenosti za starejše	Zdravo jem Gibam se Zdravo hujšanje S sladkorno boleznijo skozi življenje	Prepoznavanje in obvladovanje stresa Podpora pri spoprijemanju z depresijo Podpora pri spoprijemanju z anksioznostjo	Skupinsko svetovanje za opuščanje kajenja Individualno svetovanje za opuščanje kajenja Individualno svetovanje za opuščanje tvegane in škodljivega pitja alkohola

Slika 5: Struktura Programa za krepitev zdravja.

Kaj udeleženci pridobijo v nemedikamentoznih obravnava Programa za krepitev zdravja?

Zdravo živim

Udeleženci pridobijo informacije o pomenu zdravega življenjskega sloga (zdrave prehrane, telesne dejavnosti, nekajenja, opuščanja tvegane pitja alkohola, obvladovanja stresa) za krepitev zdravja ter preprečevanje in zdravljenje KNB ter s strokovno pomočjo oblikujejo uresničljiv načrt za spremembo življenjskega sloga, ki bo pripomogel k izboljšanju njihovega počutja.

Ali sem fit?

Udeleženci pod strokovnim vodstvom opravijo enega izmed treh preizkusov za ugotavljanje telesne pripravljenosti (preizkus hoje na 2 km ali 6-minutni preizkus hoje ali 2-minutni preizkus stopanja na mestu) in izvedo, kakšna je njihova telesna pripravljenost. Skladno z rezultatom jim strokovnjaki svetujejo o ustrezni telesni dejavnosti za krepitev zdravja.

Tehnike sproščanja

Udeleženci spoznajo osnovne značilnosti sproščanja in preizkusijo tri različne tehnike sproščanja (dihalne vaje, postopno mišično sproščanje, vizualizacijo pomirjujočega kraja), spoznajo njihove prednosti ter dobijo navodila, da jih lahko izvajajo tudi sami doma.

Zvišan krvni tlak

Udeleženci pridobijo informacije o pomenu normalnih in mejnih vrednosti krvnega tlaka za zdravje, povezanosti izbire zdravega načina življenja in krvnega tlaka ter dejavnikov tveganja za nastanek povišanega krvnega tlaka. Pridobijo znanja in veščine za pravilno izvajanje samomeritev krvnega tlaka ter znanja, veščine in podporo za spreminjanje z zdravjem povezanega vedenja. Udeleženci s strokovno pomočjo oblikujejo uresničljiv načrt za spremembo življenjskega sloga, ki pripomore k vzdrževanju normalnih vrednosti krvnega tlaka in izboljšanju njihovega počutja.

Zvišane maščobe v krvi

Udeleženci pridobijo informacije o nastanku holesterola ter pomenu normalnih in mejnih vrednosti krvnih maščob za zdravje, povezanosti izbire zdravega načina življenja in maščob v krvi ter dejavnikov tveganja za nastanek zvišanih maščob v krvi. Pridobijo znanja, veščine in podporo za spreminjanje z zdravjem povezanega vedenja. Udeleženci s strokovno pomočjo oblikujejo uresničljiv načrt za spremembo življenjskega sloga, ki pripomore k vzdrževanju normalnih vrednosti krvnih maščob in izboljšanju njihovega počutja.

Zvišan krvni sladkor

Delavnica je namenjena osebam z mejno bazalno glikemijo in moteno toleranco za glukozo. Udeleženci pridobijo najpomembnejša znanja o mejni bazalni glikemiji in moteni toleranci za glukozo.

Sladkorna bolezen tipa 2

Delavnica je namenjena osebam s sladkorno boleznijo tipa 2. Udeleženci pridobijo najpomembnejša znanja o sladkorni bolezni tipa 2.

Test telesne pripravljenosti za starejše

Namenjen je osebam, starim 65 let in več. Udeleženci pod strokovnim vodstvom opravijo sklop testov za ugotavljanje telesne pripravljenosti starejših in pridobijo poglobljeno oceno svoje telesne pripravljenosti. Skladno z rezultatom testiranja in zdravstvenim stanjem jim strokovnjaki svetujejo o ustrezni telesni dejavnosti za krepitev zdravja.

Zdravo jem

Udeleženci pridobijo informacije o pomenu prehrane za zdravje ter znanja in veščine za izbiro zdravih živil v pestri ponudbi na trgovskih policah, sestavljanje zdravih jedilnikov na enostaven način, zdravo prehranjevanje v različnih življenjskih situacijah ter za postopno uvajanje sprememb v svoje prehranjevanje.

Gibam se

Udeleženci pridobijo poglobljeno oceno svoje telesne pripravljenosti ter znanja in veščine za varno in ustrezno izvajanje različnih vrst in oblik telesne dejavnosti. Skupaj s strokovnjakom oblikujejo individualni program za povečanje in samostojno izvajanje telesne dejavnosti za krepitev zdravja ter izmerijo lasten napredek v telesni pripravljenosti in gibalnih navadah.

Zdravo hujšanje

Udeleženci dobijo strokovno podporo in pomoč pri zdravem hujšanju ter znanja in veščine za spreminjanje nezdravih prehranskih in gibalnih navad ter podporo v procesu hujšanja in vzdrževanju zdravega življenjskega sloga.

S sladkorno boleznijo skozi življenje

Delavnica je namenjena osebam s sladkorno boleznijo tipa 2. Udeleženci pridobijo najpomembnejša znanja o sladkorni bolezni tipa 2 ter znanja in veščine za postopno uvajanje sprememb v svoje vsakdanje življenje. S strokovno

pomočjo oblikujejo uresničljiv načrt za spremembo življenjskega sloga, ki pripomore h krepitvi njihovega zdravja in izboljšanju počutja ter k sprejemanju kronične napredujoče bolezni.

Prepoznavanje in obvladovanje stresa

Udeleženci spoznajo osnovne značilnosti doživljanja stresa, vzroke zanj ter načine njegovega obvladovanja. Pridobijo znanja in veščine, s katerimi si bodo lahko pomagali sami in izboljšali svoje počutje (tehnike sproščanja, tehnike preusmerjanja misli in čustev, načrtovanje odziva na stresne situacije, razvijanje čustvenega zavedanja ipd.)

Podpora pri spoprijemanju z depresijo

Delavnica je namenjena osebam z diagnozo depresije in njihovim svojcem. Udeleženci spoznajo osnovne značilnosti depresije, vzroke zanjo ter potek in načine zdravljenja ter pridobijo znanja in veščine, s katerimi si lahko pomagajo sami in izboljšajo svoje počutje. Z drugimi udeleženci v skupini si lahko izmenjajo izkušnje in se medsebojno podpirajo.

Podpora pri spoprijemanju z anksioznostjo

Delavnica je namenjena osebam z diagnozo anksioznih motenj in njihovim svojcem. Udeleženci spoznajo osnovne značilnosti anksioznosti, vzroke zanjo ter potek in načine zdravljenja ter pridobijo znanja in veščine, s katerimi si lahko pomagajo sami in izboljšajo svoje počutje. Z drugimi udeleženci v skupini si lahko izmenjajo izkušnje in se medsebojno podpirajo.

Skupinsko svetovanje za opuščanje kajenja in Individualno svetovanje za opuščanje kajenja

Udeleženci dobijo ključne informacije, strokovno podporo in pomoč pri opuščanju kajenja.

Individualno svetovanje za opuščanje tveganega in škodljivega pitja alkohola

Udeleženci dobijo ključne informacije, strokovno podporo in pomoč pri opuščanju tveganega ali škodljivega pitja alkohola ter pri vzdrževanju manj tveganega pitja alkohola oziroma abstinence.

Kako se osebe iz ciljne populacije lahko vključijo v Program za krepitev zdravja?

Nekaterih delavnic in individualnih svetovanj se osebe lahko udeležijo le po predhodno opravljenem preventivnem pregledu in/ali napotitvi s strani zdravnika specialista s sekundarne ravni, pri drugih pa to ni potrebno.

Za udeležbo v **Temeljnih obravnavah za krepitev zdravja**, v **Modulih za krepitev zdravja**, v **Poglobljenih obravnavah za krepitev zdravja – v Sve-tovalnici za tvegana vedenja** in v delavnici **Prepoznavanje in obvladovanje stresa** ni potrebna napotitev s strani osebnega izbranega zdravnika oziroma diplomirane medicinske sestre iz referenčne ambulante družinske medicine/patronažnega varstva. Zainteresirane osebe naj se obrnejo na vodjo Centra za krepitev zdravja v zdravstvenem domu.

Za udeležbo v delavnicah **Zdravo jem, Gibam se** in **Zdravo hujšanje** je obvezen predhodni preventivni pregled pri izbranem osebnem zdravniku oziroma diplomirani medicinski sestri iz referenčne ambulante družinske medicine ali (v kolikor gre za zdravstveno marginalizirano/ranljivo osebo) pri diplomirani medicinski sestri iz patronažnega varstva.

Delavnic **S sladkorno boleznijo skozi življenje**, **Podpora pri spoprijemanju z depresijo** in **Podpora pri spoprijemanju z anksioznostjo** pa se lahko udeležijo osebe, ki

- so bile preventivno pregledane pri izbranem osebnem zdravniku oziroma diplomirani medicinski sestri iz referenčne ambulante družinske medicine ali
- so bile preventivno pregledane pri diplomirani medicinski sestri iz patronažnega varstva ali
- jih je napotil zdravnik specialist s sekundarne ravni (npr. diabetolog, psihia-ter).

Vseh nemedikamentoznih obravnav v Programu za krepitev zdravja se lahko udeleži tudi partner/svojec udeleženca, ki ga podpira v procesu spreminjanja z zdravjem povezanih vedenj oziroma v procesu opolnomočenja za samooskrbo KNB.

Kje je mogoče dobiti gradiva za promocijo zdravja?

Brezplačna gradiva (knjižice, zloženke, plakate) o zdravem življenjskem slogu Programa CINDI in NIJZ se lahko naročijo preko spletne trgovine ali z naročilnico, ki sta dostopni na spletni strani CINDI Slovenija: www.cindi-slovenija.net (Na levi strani pod naslovom E-trgovina). Večina gradiv v spletni trgovini je na voljo tudi v elektronski obliki. Če izpolnite naročilnico, jo lahko pošljete po elektronski pošti na naslov lena.markovic@nijz.si ali po faksu (na številko 01 5477 364). Gradiva so v elektronski obliki na voljo tudi na www.nijz.si.

4.1 Vključevanje neodzivnikov preko patronažnega varstva

4.1.1 Sprejemanje informacij iz referenčnih ambulant družinske medicine/ambulant družinske medicine

Če se oseba iz ciljne populacije po 3 vabljenjih ne odzove na preventivni pregled, diplomirana medicinska sestra iz referenčne ambulante družinske medicine oziroma medicinska sestra iz ambulante družinske medicine o neodzivniku obvesti diplomirano medicinsko sestro v patronažnem varstvu. Obvestilo pošlje v patronažno službo oziroma diplomirani medicinski sestri, zasebnici s koncesijo, **ki pokriva terensko območje, na katerem prebiva neodzivnik.**

Diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu **obišče neodzivnika v največ dveh tednih po prejemu obvestila.**

Možni razlogi za neodzivnost:

- a) odklanja vključitev,
- b) nemotiviranost,
- c) nezmožnost,
- d) neobvešččenost,
- e) drugi razlogi za neodzivnost.

Intervencije glede na ugotovljen vzrok:

- a) Če oseba odklanja vključitev v preventivno obravnavo in s tem preventivni pregled, diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu zabeleži razlog za odklonitev in poroča naročniku obiska.
- b) Če oseba ne odklanja vključitve, je pa nemotivirana, sicer pa zmožna obiska v referenčni ambulanti družinske medicine/ambulanti družinske medicine, diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu izvede motivacijski razgovor z namenom motivacije, da se le-ta odzove na vabilo in opravi preventivni pregled v referenčni ambulanti družinske medicine/ambulanti družinske medicine. Če so navzoči svojci ali pomembni drugi, jih diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu, z namenom povečanja motiviranosti osebe, vključi v razgovor.
- c) Če oseba ni zmožna obiska v referenčni ambulanti družinske medicine/ambulanti družinske medicine (npr. zaradi invalidnosti, duševne bolezni, krhkosti zaradi starosti, geografske nedostopnosti, socialne ogroženosti, ranljivosti itd.) in se strinja, da preventivni pregled izvedemo na njenem domu se diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu dogovori za datum, ko bo izvedla pregled.
- d) Če pacient trikrat ni prejel vabila na preventivni pregled (različni možni razlogi), diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu pacientu razloži potek preventivnega pregleda, njegov pomen in dobrobiti ter ga motivira za udeležbo.
- e) Če obstajajo drugi razlogi za neodzivnost, npr. celodnevna zaposlitev, nerazumevanje, sezonsko delo itd., diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu osebi razloži potek preventivnega pregleda, njegov pomen in dobrobiti ter ga motivira za udeležbo. Z osebo se dogovorita za najustrežnejši način izvedbe pregleda.

4.1.2 Sprejemanje informacij na rednih patronažnih obiskih

Gre za proces sprejemanja informacij na rednih patronažnih obiskih z namenom odkrivanja oseb, ki so iz različnih razlogov izpadle iz sistema vabljenja.

Diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu **pri vseh preventivnih in kurativnih obiskih preveri ali so družinski člani, ki ustrezajo starostnim kriterijem za vabljenje na preventivni pregled, že kdaj opravili**

preventivni pregled in če niso, vpraša po razlogih zakaj ne. Po potrebi pomaga pri urejanju termina za izvedbo preventivnega pregleda, ali preventivni pregled izvede sama.

Kakšni so možni izidi preventivnega pregleda?

Pri osebi, ki je preventivno pregledana, lahko ugotovi naslednja stanja:

- a) Oseba je zdrava brez prisotnih dejavnikov tveganja.
- b) Oseba je zdrava, s prisotnimi dejavniki tveganja (nezdravo prehranjevanje, telesna nedejavnost, tvegano/škodljivo pitje alkohola, stres, visok krvni tlak, visoke maščobe v krvi).
- c) Oseba je ogrožena za kronične bolezni (za srčno-žilne bolezni, za sladkorno bolezen tipa 2, za kronično obstruktivno pljučno bolezen, za depresijo, za motnje anksioznosti, za funkcijsko manjzmožnost).
- d) Pri osebi so prisotne kronične bolezni (srčno-žilne bolezni, sladkorna bolezen tipa 2, debelost, depresija, motnje anksioznosti, hipertenzija, mišično skeletna disfunkcija).

Diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu osebe z dejavniki tveganja/ogrožene za kronične nenalezljive bolezni ali stanja/osebe s kroničnimi nenalezljivimi boleznimi ali stanji usmeri v Center za krepitev zdravja in/ali jih obravnava sama.

Izvajanje preventivne obravnave

Gre za proces izvajanja preventivne obravnave, ki se lahko izvaja na domu, v Centru za krepitev zdravja in v lokalnem okolju. Diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu **izvaja preventivno obravnavo, ki jo je načrtovala glede na rezultate preventivnega pregleda.** Osebo vključi v tisto obravnavo, ki je zanjo, glede na vse ugotovljene okoliščine, najbolj optimalna. V obravnavo vključi tudi svojce in pomembne druge, še posebej, ko smatra, da lahko to pripomore k boljšemu razumevanju vsebin in s tem k večji učinkovitosti preventivne obravnave.

Če je oseba po opravljenem preventivnem pregledu pripravljena nadaljevati z obravnavo v Centru za krepitev zdravja, se diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu skupaj z vodjo Centra za krepitev zdravja dogovori za načrt obravnave, skladen z željami in zmožnostmi osebe.

4.1.3 Sprejemanje informacij na Odprtih vratih za zdravje in posvetovalnicah v lokalni skupnosti

Odprta vrata za zdravje izvaja diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu in potekajo po vnaprej dogovorjenih terminih na Centru za socialno delo, Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje, Karitasu, Rdečem križu in drugih nevladnih organizacijah.

Posvetovalnice v lokalni skupnosti izvaja diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu enkrat tedensko po dogovorjenem urniku.

Diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu na ta način zbira informacije o ranljivih posameznikih, ki zaradi različnih razlogov niso vključeni v sistem zdravstvenega varstva ali pa so vanj vključeni in zaradi svoje ranljivosti ne zmorejo uveljavljati vseh pravic iz tega naslova.

V primeru, ko diplomirana medicinska sestra v patronažnem varstvu v pogovoru z obiskovalci ugotovi, da potrebujejo pomoč pri vključevanju v zdravstveno obravnavo, jim le-to pomaga zagotoviti, in sicer

- pomaga pri urejanju izbire osebnega zdravnika;
- pomaga pri vključevanju v preventivno obravnavo (vpraša ali so v preteklosti že opravili preventivni pregled, če ne, skupaj z njimi ugotavlja vzrok; v primeru nemotiviranosti opravi motivacijski razgovor; posreduje pomembne informacije).

V posvetovalnici v lokalni skupnosti pa izvaja tudi meritve in kratka svetovanja.

4.2 Vključevanje zdravstveno marginaliziranih (ranljivih) oseb v Preventivni program

4.2.1 Ranljive osebe in njihove ovire pri vključevanju v Preventivni program

Neenakosti v zdravju najbolj prizadenejo tiste populacijske skupine, ki imajo neenak dostop do drugih družbenih virov (npr. ekonomskih, socialnih, kulturnih, političnih). Med zdravstveno marginalizirane (ranljive) populacijske skupine najpogosteje uvrščamo brezposelne in prekarne osebe, migrante, brezdomne osebe, uporabnike nedovoljenih drog, osebe s težavami v duševnem zdravju, Rome, osebe z različnimi oblikami oviranosti, starejše z družbeno-ekonomsko prikrajšanostjo ter geografsko oddaljenostjo in druge. Izkušnje ranljivih oseb kažejo na številne **prepreke pri skrbi za lastno zdravje** kot tudi na **ovire pri dostopu do sistema zdravstvenega varstva**, vključno s preventivnimi programi.

Z namenom boljšega vključevanja ranljivih oseb v Preventivni program se je za potrebe projekta vzpostavil širši lokalni tim pilota, v katerem sodelujejo predstavniki **Centrov za socialno delo (CSD)**, **Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ)**, **Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS)**, **raznih nevladnih organizacij (NVO)**, **lokalnega okolja (občine)**, **zdravstvenega doma (ZD)** in **Območne enote Nacionalnega inštituta za javno zdravje (OE NIJZ)**. Sodelovanje partnerjev je potrebno tako pri prepoznavanju ovir za vključevanje ranljivih oseb v Preventivni program, kakor tudi pri odpravljanju le-teh.

Najpogosteje prisotne ovire za vključevanje ranljivih oseb v Preventivni program so:

- a) oseba nima zdravstvenega zavarovanja,
- b) oseba nima izbranega osebnega zdravnika,
- c) oseba ni informirana in/ali motivirana za vključitev.

4.2.2 Vloga partnerjev širšega lokalnega tima pilota pri odstranjevanju najpogosteje prisotnih ovir za vključevanje ranljivih oseb v Preventivni program

Od vseh partnerjev širšega lokalnega tima pilota se pričakuje, da sistematično in proaktivno povprašujejo po morebitnih ovirah in jih v sklopu lastnih zmožnosti oziroma v sodelovanju z drugimi poskušajo učinkovito odpravljati. Vsi partnerji skušajo v okviru svojega dela ranljive osebe tudi dodatno informirati in motivirati o pomenu vključevanja.

a) Oseba nima zdravstvenega zavarovanja

Če katerikoli od partnerjev ugotovi, da oseba nima zdravstvenega zavarovanja, je postopek enak kot doslej: **osebo se napoti na CSD oziroma skladno s potrebo na ZZS**. Ob tem se ji posreduje informacije o postopku urejanja zdravstvenega zavarovanja.

Če postopka pridobitve zdravstvenega zavarovanja ni mogoče izpeljati, je vsak od partnerjev dolžan **obvestiti koordinatorja širšega lokalnega tima pilota na OE NIJZ**, za nadaljnje identificiranje ovir in kasnejše sistemsko reševanje.

b) Oseba nima izbranega osebnega zdravnika

Če katerikoli od partnerjev ugotovi, da oseba nima izbranega osebnega zdravnika, osebo motivira k izbiri osebnega zdravnika in **se poveže z vodjo Centra za krepitev zdravja (CKZ) v ZD**.

Naloga vodje CKZ je, da s strani ZZS ali znotraj ZD pridobi podatke o razpoložljivih zdravnikih s prostimi kapacitetami za izbiro in pomaga osebi pri izbiri. Ob izbiri osebnega zdravnika se načrtuje tudi vključitev v Preventivni program.

c) Oseba ni informirana in/ali motivirana za vključitev

Vsi partnerji širšega lokalnega tima pilota naj v vsakodnevno delo z ranljivimi osebami vključijo informiranje in motiviranje za vključitev v Preventivni program.

Informiranje in motiviranje poteka tudi v okviru **Odprtih vrat za zdravje na lokacijah partnerjev (CSD, ZRSZ, NVO) ob vnaprej določenih terminih**. Izvaja ga patronažna medicinska sestra, informacijska gradiva pa pripravi in posreduje NIJZ. Pri teh aktivnostih **sodelujeta patronažna služba ZD in CKZ**.

Motiviranje poteka tudi v **motivacijskih delavnicah na lokacijah partnerjev (CSD, ZRSZ, NVO), po predhodno ugotovljenih potrebah in interesih posamezne skupine ranljivih oseb** (npr. težko zaposljive osebe, mladi prekarni delavci, osebe s težavami v duševnem zdravju). Pri ugotavljanju potreb in pripravi vsebin sodelujejo vsi partnerji širšega lokalnega tima pilota. Motivacijske delavnice **izvedejo sodelavci CKZ in OE NIJZ**.

4.3 Izvajanje aktivnosti promocije zdravja v lokalni skupnosti

Centri za krepitev zdravja poleg Programa za krepitev zdravja izvajajo tudi številne druge aktivnosti promocije zdravja in zdravega življenjskega sloga v lokalni skupnosti:

- izvedba dogodkov, aktivnosti in programov promocije zdravja v zdravstvenem domu in lokalni skupnosti (obeležitev dnevov zdravja, izvedba kratkih preventivnih obravnav, meritev, svetovanj v krajevnih skupnostih, delavnic promocije zdravja v lokalni skupnosti, po vzoru Živimo zdravo);
- spodbujanje ciljnih populacij za vključevanje v preventivne programe in državne presejalne programe za zgodnje odkrivanje raka (Dora, Zora, Svit);
- podpora implementaciji Programa Svit na lokalni ravni (organizacija Svitovih dogodkov, delovanje Svitove kontaktne točke v zdravstvenem domu, mreženje v lokalni skupnosti);
- izvajanje posvetovalnic za krepitev zdravja v lokalni skupnosti ob vnaprej določenih terminih (po dogovoru znotraj zdravstvenega doma), ki jih izvaja vsaka diplomirana medicinska sestra iz patronažnega varstva na svojem terenskem območju;
- sodelovanje z različnimi mediji.

4.4 Spremljanje pilotnega testiranja

Pilotni projekt je predhodna izvedba majhnega obsega z namenom:

- da bi ocenili izvedljivost, čas, stroške, neželene dogodke;
- da se predvidi ozka grla in izboljša zasnovo Preventivnega programa pred izvedbo v polnem obsegu;
- raziskati izvedljivost v praksi, v kontroliranem, vendar 'živem' okolju;
- raziskati prilagodljivost za različna izhodiščna okolja.

Namen spremljanja pilotnega testiranja je zbrati čimveč podatkov, s katerimi se bo lahko ovrednotila izvedljivost Preventivnega programa, kakovost povezovanja in komunikacije med izvajalci ter kakovost pretoka podatkov. Spremljali bomo število obravnavanih oseb pri vsakem izvajalcu, demografske in socioekonomske lastnosti obravnavanih oseb, število opravljenih storitev, uspešnost pri vključevanju ranljivih oseb ter zadovoljstvo izvajalcev in uporabnikov Preventivnega programa.

Podatke za spremljanje pilotnega testiranja sproti zbirajo vsi izvajalci pilotnega testiranja na za to namenjenih obrazcih. Navodila za spremljanje in obrazce za vnos podatkov so izvajalci prejeli od projektne skupine 'Skupaj za zdravje – DS2 odrasli' z Nacionalnega inštituta za javno zdravje po elektronski pošti skupajzazdravje@nijz.si.

Obrazce izvajalci izpolnjujejo na enega od treh možnih načinov:

- preko spletnega orodja Enka, spletno povezavo na vprašalnik 1KA NIJZ izvajalcem pošlje po elektronski pošti,
- pisno na papir, obrazce na papirju pripravi NIJZ,
- vnos v excell datoteko, ki jo v ta namen pripravi NIJZ.

Izvajalci ves čas sproti beležijo tudi svoja opažanja in ugotovitve glede izvedljivosti Preventivnega programa (zadovoljstvo izvajalca, ustreznost izobraževalnih vsebin in gradiv, ustreznost vsebin za obravnavo, ustrezno odmerjen čas za obravnavo, ustreznost opreme, organizacija). Te podajo ustno in pisno na 'srečanjih za informacije o poteku pilota'.

Vse obravnavane osebe ob prvi obravnavi v okviru pilota podpišejo soglasje za uporabo njihovih osebnih podatkov za namen pilota. Udeležence v Preventivnem programu spremljamo z uporabo šifre osebe, sestavljene iz začetnic vseh imen, začetnic vseh priimkov, dveh cifer meseca rojstva, zadnjih dveh cifer letnice rojstva ter spola.

Izvajalci so odgovorni za kvalitetno in verodostojno zbiranje podatkov ter za posredovanje podatkov v centralno pisarno pilotnega testiranja Skupaj za zdravje na NIJZ.

Izvajalci izpolnjene papirnate obrazce pošljejo prvega v mesecu projektni skupini 'Skupaj za zdravje – DS2 odrasli' na NIJZ, s priporočeno pošiljko na naslov:

Nacionalni inštitut za javno zdravje
Projekt 'Skupaj za zdravje – DS2 odrasli'
Center za upravljanje programov preventive in krepitve zdravja

Trubarjeva 2
1000 Ljubljana

s pripisom 'Osebni podatki'

Izvajalci zbrane podatke v Excell datoteki pošljejo 1x tedensko v centralno pisarno pilotnega testiranja Skupaj za zdravje na NIJZ, po elektronski pošti na naslov skupjazdravje@nijz.si .

Za spremljanje in evalvacijo ‚Skupaj za zdravje – DS2 odrasli‘ so na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje zadolženi Mirjam Rožič, Tjaša Knific, Breda Čuš in Pia Vračko. Lahko nam pišete na skupjazdravje@nijz.si ali pokličete na telefon 051 681 235.

5

DRŽAVNI PRESEJALNI PROGRAMI ZA ZGODNJE ODKRIVANJE RAKA (SVIT, DORA, ZORA)

Program Svit

Gre za državni program presejanja in zgodnjega odkrivanja raka na debelem črevesu in danki, ki od leta 2009 deluje pod okriljem NIJZ. Program je namenjen odkrivanju predrakavih sprememb in zgodnjih oblik raka na debelem črevesu in danki pri navidezno zdravi populaciji, ki nima simptomov ali znakov bolezni.

Pravico do sodelovanja v programu imajo prebivalci Republike Slovenije, stari od 50 do 74 let, z urejenim obveznim zdravstvenim zavarovanjem, ki so vabljeni po vnaprej določenem načrtu vsaki dve leti.

Potek Programa Svit

Vabljene osebe iz centralne enote presejalnega programa po pošti prejmejo vabilo s priloženo izjavo za sodelovanje. Vabilu je priložena knjižica, ki na poljuden način pojasnjuje, kaj je rak na debelem črevesu in danki, kakšen je pomen presejalnega programa za zdravje posameznika in motivira za sodelovanje.

Če sodelujoči v programu na izjavi o sodelovanju označijo kronično vnetno črevesno bolezen (Chronova bolezen, ulcerozni kolitis), v preteklosti med kolonoskopijo odstranjene adenome na debelem črevesu ali danki oziroma rak na debelem črevesu ali danki se jih v program presejanja ne vključi. Bolniki z navedenimi bolezenskimi stanji imajo večje tveganje za pojav raka in potrebujejo redne kontrole s kolonoskopijo, saj spremljanje le s testom na prikrito krvavitev v blatu ni dovolj zanesljivo za spremljanje njihovega zdravja. Če udeleženci na izjavi o sodelovanju označijo, da so opravili kolonoskopijo v zadnjih treh letih in je bil izvid brez prej navedene patologije, se jih začasno izključi iz Programa Svit. Vabilo v program ponovno prejmejo čez dve leti, saj je po mnenju slovenskih gastroenterologov varno obdobje od kolonoskopije do ponovnega presejalnega testa pet let.

Osebe, ki nimajo trajnih ali začasnih izključitvenih kriterijev, po pošti prejmejo testni komplet ter pisna in slikovna navodila za odvzem dveh vzorcev blata.

Po pošti prispeli vzorci blata se analizirajo v centralnem laboratoriju, s čimer je zagotovljena obdelava velikega števila testov hkrati, ob standardnih pogojih dela in z zagotavljanjem visoke kakovosti.

O izidih analize vzorcev blata sta preiskovanec in osebni izbrani zdravnik obveščena po pošti.

Preiskovance z negativnim izvidom presejalnega testa se v program povabi ponovno čez dve leti. Preiskovanci s pozitivnim izvidom presejalnega testa so napoteni na kolonoskopijo, ki se izvaja v 23 pooblaščenih kolonoskopskih centrih po vsej Sloveniji. Osebni izbrani zdravnik, pri katerem se bolnik oglasi po prejemu pozitivnem izvidu presejanja, oceni, ali je bolnik primeren za kolonoskopijo.

Večina bolnikov priprave na kolonoskopijo izvede sama doma. Za posameznike, za katere osebni izbrani zdravnik presodi, da imajo zdravstveno stanje, ki zahteva pripravo v bolnišnici, se organizira hospitalna kolonoskopija.

Kontakt:

Klicni center Svit: 01 620 45 21

Spletni naslov: www.program-svit.si

Elektronska pošta: info@program-svit.si

Brezplačno gradivo o Programu Svit se lahko naroči preko spletne trgovine ali naročilnice na www.cindi-slovenija.net, v elektronski obliki je na voljo tudi na www.program-svit.si.

Program Dora

Dora je državni program presejanja za raka dojke, ki ga organizira Onkološki inštitut v sodelovanju z Ministrstvom za zdravje in Zavodom za zdravstveno zavarovanje Slovenije.

Program Dora je namenjen vsem ženskam med 50. in 69. letom, pri katerih je največja verjetnost, da zbolijo za rakom dojke. Ženskam v tej starostni skupini omogoča mamografski pregled oziroma slikanje dojke z rentgenskimi žarki na vsaki dve leti. Presejalna mamografija omogoča odkrivanje bolezenskih sprememb, ki še niso tako velike, da bi jih lahko zatipali.

Mamografijo lahko vabljeni opravijo v strokovnem in tehnično nadzorovanem presejalnem centru, navedenem na vabilu, ki ga bodo prejele na svoj stalni naslov. Mamografija se izvaja v stacionarnem presejalnem centru na Onkološkem inštitutu v Ljubljani in v mobilnih enotah.

Kontakt:

Klicni center Dora: 080 27 28

Spletni naslov: www.dora.onko-i.si

Elektronska pošta: dora@onko-i.si

Gradivo je v elektronski obliki na voljo na www.dora.onko-i.si

Program Zora

Zora je državni presejalni program za odkrivanje predrakavih in zgodnjih raka-vih sprememb na materničnem vratu.

Namenjen je vsem ženskam med 20 in 64 letom. Vsaka ženska v tej starostni skupini, ki v zadnjih treh letih ni opravila pregleda z odvzemom brisa materničnega vrata, dobi na dom pisno vabilo na pregled pri ginekologu.

Ginekologi s pregledovanjem zdravih žensk pravočasno odkrijejo tiste, ki imajo predstopnjo ali začetno stopnjo raka materničnega vrata. Tedaj je možno z enostavnimi terapevtskimi posegi raka preprečiti ali povsem pozdraviti.

Kontakt:

Klicni center: 01 587 95 75

Spletni naslov: www.zora.onko-i.si

Elektronska pošta: zora@onko-i.si

Gradivo je v elektronski obliki na voljo na www.zora.onko-i.si

6

PREDSTAVITEV PROGRAMOV SOCIALNE PODPORE IN POMOČI RANLJIVIM SKUPINAM – CENTER ZA SOCIALNO DELO

6.1 Pravice iz javnih sredstev

Pravica do denarne socialne pomoči

Upravičenci denarne socialne pomoči (DSP) so državljanke in državljani Republike Slovenije, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji ter tujke in tujci, ki imajo dovoljenje za stalno bivanje in stalno prebivališče v Sloveniji.

Do denarne socialne pomoči so upravičene osebe, ki si zase in za svoje družinske člane sredstev v višini minimalnega dohodka (288,81 €) ne morejo zagotoviti iz razlogov, na katere niso mogle oziroma ne morejo vplivati.

Na podlagi ugotavljanja materialnega položaja upravičenca in njegovih družinskih članov (zakonec ali izvenzakonski partner, otroci, pastorki in pastorki in druge mladoletne osebe, ki jih upravičenec preživlja) in upoštevanja dohodka (po zakonu obdavčljivi dohodki, pokojninske rente in odkupne vrednosti, starševski dodatki, otroški dodatki, dediščine in drugi dohodki) se ugotavlja upravičenost do prejemanja denarne socialne pomoči.

Višina denarne socialne pomoči upravičencu, ki nima lastnih dohodkov, se določi v višini minimalnega dohodka.

Denarna socialna pomoč se lahko prvič dodeli za obdobje največ treh mesecev in se lahko ponovno dodeli, če so okoliščine, ki so podlaga za dodelitev denarne socialne pomoči nespremenjene. V izrednih primerih (trajna nezaposljivost, trajna nezmožnost za delo, starost nad 63 let za ženske ali starost nad 65 let za moške) in so upravičenci brez premoženja, se dodeli trajna socialna pomoč.

Oseba, ki je v zadnjih dvanajstih mesecih prejela denarno socialno pomoč več kot devetkrat, mora sprejeti vsako zaposlitev, ki mu jo ponudi Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

Pravica do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje (OZZ)

Do obveznega zdravstvenega zavarovanja so upravičeni državljani Republike Slovenije in tujci, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje, če so upravičeni do denarne socialne pomoči ali izpolnjujejo pogoje za pridobitev denarne socialne pomoči, pri čemer se krivdni razlogi ne upoštevajo, in imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji ter niso zavarovanci iz drugega naslova, določenega z zakonom, ki ureja zdravstveno zavarovanje.

Do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje so ne glede na izpolnjevanje pogojev za pridobitev denarne socialne pomoči, upravičene tudi osebe, nameščene v rejniško družino ali v zavod na podlagi zakona, ki ureja družinska razmerja, če niso obvezno zdravstveno zavarovane iz drugega naslova, določenega z zakonom, ki ureja zdravstveno zavarovanje. Te osebe so upravičene do zdravstvenih storitev pod enakimi pogoji kot otroci, zavarovani kot družinski člani.

Osebe iz prvega in drugega odstavka so upravičene do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje najdlje za obdobje, za katero se jim lahko dodeli denarna socialna pomoč, oziroma za obdobje namestitve v rejniško družino ali zavod kot izhaja iz odločbe o namestitvi, vendar najdlje za obdobje treh let z možnostjo podaljšanja, če obstajajo razlogi za namestitev.

Pravica do izredne socialne pomoči

Pravico do izredne socialne pomoči lahko uveljavljajo osebe, ki dokazujejo, da so se zaradi razlogov, na katere niso mogli vplivati, znašli v položaju materialne ogroženosti. Osebe morajo izkazati stroške, ki so vezane na preživljanje in jih z lastnim dohodkom ali dohodkom družine ne morejo pokrivati.

Izredna socialna pomoč se dodeli v enkratnem znesku in ne sme biti višja od višine minimalnega dohodka (288,81 €).

Ob uveljavljanju pravice do izredne socialne pomoči je potrebno še navesti namen izredne socialne pomoči in višino sredstev. Upravičenec je dolžan porabiti prejeto izredno socialno pomoč v roku 30 dni in z namenom, za katero mu je bila pomoč dodeljena.

Pravica do varstvenega dodatka

Pravico do varstvenega dodatka imajo osebe, ki so trajno nezaposljive, trajno nezmožne za delo ali so starejše od 63 let za ženske oziroma starejše od 65 let za moške in so upravičene do denarne socialne pomoči ali bi lahko bile upravičene in pri katerih je lastni dohodek ali dohodek družine višji od minimalnega dohodka, ni pa višji od njihovega minimalnega dohodka, ki je določen z Zakonom o socialno varstvenih prejemkih (Ur. l. RS št. 61/2010).

7

PREDSTAVITEV PRAVIC BREZPOSELNIH IN PODPORE, KI JO NUDI ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAPOSLOVANJE (ZRSZ)

Osebe, ki so upravičene do prejemanja denarnega nadomestila, imajo urejeno osnovno zdravstveno zavarovanje. V času do prejema odločbe o pravici do denarnega nadomestila, si morajo brezposelne osebe same urediti obvezno zdravstveno zavarovanje pri Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS). Dopolnilno zdravstveno zavarovanje si morajo osebe, ne glede na to, ali so upravičene do prejemanja denarnega nadomestila ali ne, urediti same pri zavarovalnici.

Osebe, ki niso upravičene do denarnega nadomestila ali jim je ta upravičenost potekla, si morajo tudi obvezno zdravstveno zavarovanje same urediti pri ZZZS.

Informiranje brezposelnih oseb o ureditvi zdravstvenega zavarovanja poteka preko e-pošte, portala PoisciDelo.si, Urada za delo, kontaktnega centra ali preko INFO točke za tujce.

Tujci, ki izgubijo delo (in s tem obvezno zdravstveno zavarovanje), nimajo pa dovoljenja za začasno prebivanje v Republiki Sloveniji, si morajo osnovno zdravstveno zavarovanje za tujce urediti pri zavarovalnici Vzajemna, katerega mesečna premija znaša 109,09 €. Pomembna je informacija o vrsti zavarovalnega kritja. Na upravni enoti za podaljševanje dovoljenja za prebivanje namreč zahtevajo vsaj 30.000 € kritja.

Brezposelni tujci, ki imajo začasno prebivališče v Sloveniji in so upravičeni do prejemanja denarnega nadomestila, so tudi obvezno zdravstveno zavarovani.

Tujci, ki niso upravičeni do prejemanja denarnega nadomestila in imajo stalno prebivališče v Sloveniji, si lahko obvezno zdravstveno zavarovanje uredijo na ZZZS.

8

SEZNAM KONTAKTOV

Zdravstvena oskrba

Tabela 2: Kontakti v zdravstveni oskrbi

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
ZDRAVSTVENI DOMOVI		
ZDRAVSTVENI DOM SEVNICA Trg svobode 14, 8290 Sevnica	(07) 816 15 00 tajnistvo@zd-sevnica.si	
ZDRAVSTVENI DOM KRŠKO CKŽ 132, 8270 Krško	(07) 488 02 02 uprava@zd-krsko.si	
ZDRAVSTVENI DOM BREŽICE Černelčeva 8, 8250 Brežice	(07) 499 14 00 ljudmila.kramar@zd-brezice.si	
BOLNIŠNICE		
SPLOŠNA BOLNIŠNICA CELJE Oblakova ulica 5, 3000 Celje	(03) 423 30 00 www.sb-celje.si; info@sb-celje.si	Bolnišnična in ambulantno-specialistična zdravstvena oskrba na sekundarni ravni
SPLOŠNA BOLNIŠNICA BREŽICE Černelčeva cesta 15, 8250 Brežice	(07) 466 81 00 www.sb-brezice.si tajnistvo@sb-brezice.si	Bolnišnična in ambulantno-specialistična zdravstvena oskrba na sekundarni ravni
SPLOŠNA BOLNIŠNICA NOVO MESTO Šmihelska cesta 1, 8000 Novo mesto	(07) 391 61 00 www.sb-nm.si tajnistvo@sb-nm.si	Bolnišnična in ambulantno-specialistična zdravstvena oskrba na sekundarni ravni
CENTRI ZA KREPITEV ZDRAVJA – ZDRAVSTVENOVZGOJNI CENTRI V ZDRAVSTVENIH DOMOVIH		
ZDRAVSTVENOVZGOJNI CENTER SEVNICA Trg svobode 14, 8270 Sevnica	(07) 816 15 00 Vladimira Tomšič Mojca Vidmar ckz@zd-sevnica.si	

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
ZDRAVSTVENOVZGOJNI CENTER KRŠKO ČKŽ 132, 8270 Krško	(07) 48 80 268/9 Klavdija Božič klavdija.bozic@zd-krsko.si (07) 48 80 206 Vlasta Curhalek vlasta.curhalek@zd-krsko.si	
ZDRAVSTVENOVZGOJNI CENTER BREŽICE Černelčeva 8, 8250 Brežice	(07) 499 14 00 zdenka.marincek@zd-brezice.si	

Socialno ekonomska pomoč

Tabela 3: Kontakti - SOCIALNO EKONOMSKA POMOČ

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
CENTRI ZA SOCIALNO DELO		
CENTER ZA SOCIALNO DELO SEVNICA Trg svobode 9, 8290 Sevnica	(07) 8161240 Danica Božič danica.bozic1@gov.si Tania Podrug tania.podrug@gov.si gpcsd.sevni@gov.si	
CENTER ZA SOCIALNO DELO KRŠKO ČKŽ 11, 8270 Krško	(07) 4904951 Marina Novak Rabzelj gpcsd.krsko@gov.si	
CENTER ZA SOCIALNO DELO BREŽICE Cesta prvih borcev 24, 8250 Brežice	(07) 4991000 Marjetka Kostevc gpcsd.brezi@gov.si; marjetka.kostevc@gov.si	
ZAVODI ZA ZAPOSLOVANJE		
ZAVOD RS ZA ZAPOSLOVANJE SEVNICA Trg svobode 32, 8290 Sevnica	(07) 816 46 50 gpzrszsevnica@ess.gov.si; tania.podrug@gov.si	
URAD ZA DELO KRŠKO Dalmatinova 8, 8270 Krško	(07) 488 15 30 gpzrszsevnica@ess.gov.si	
ZAVOD RS ZA ZAPOSLOVANJE BREŽICE Černelčeva 3a, 8250 Brežice	(07) 499 2930 gpzrszsevnica@ess.gov.si	

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
DOMOVI STAREJŠIH OBČANOV		
DOM UPOKOJENCEV SEVNICA Trg svobode 17, 8290 Sevnica	(07) 816 07 40 duo.sevnica@duo-impoljca.si	Izvajanje zdravstvene in socialno varstvene dejavnosti za osebe od 65 leta starosti dalje
DOM UPOKOJENCEV IN OSKRBOVANECV IMPOLJCA Arto 13, 8290 Sevnica	(07) 816 14 00 duo.impoljca@duo-impoljca.si; www.impoljca.si	Izvajanje zdravstvene in socialno varstvene dejavnosti za osebe od 65 leta starosti dalje
TRUBARJEV DOM UPOKOJENCEV LOKA PRI ZIDANEM MOSTU Loka pri Zidanem mostu št. 48, 1434 Loka pri Zidanem mostu	(03) 565 81 00 loka@ssz-slo.si	Izvajanje zdravstvene in socialno varstvene dejavnosti za osebe od 65 leta starosti dalje
DOM STAREJŠIH KRŠKO Kovinarska ulica 18, 8270 Krško	(07) 488 15 50 www.dsokrsko.si; krsko@ssz-slo.si	Izvajanje zdravstvene in socialno varstvene dejavnosti za osebe od 65 leta starosti dalje
DOM UPOKOJENCEV BREŽICE Prešernova 13, 8250 Brežice	(07) 499 17 00 duo.brezice@duo-impoljca.si	Izvajanje zdravstvene in socialno varstvene dejavnosti za osebe od 65 leta starosti dalje
NEVLADNE ORGANIZACIJE		
OZARA SEVNICA Trg svobode 11, 8290 Sevnica	(07) 816 37 80 Danica Kozole 070 550 668 darinka.kozole@ozara.org	Humanitarna organizacija, ki deluje na področju socialnega in zdravstvenega varstva
OZARA BREŽICE Černelčeva c. 7, 8250 Brežice	(07) 499 41 60 Vodeb Katarina katarina.vodeb@ozara.org	Humanitarna organizacija, ki deluje na področju socialnega in zdravstvenega varstva
OZARA – GOSTOVANJE KRŠKO Cesta krških žrtev 15, 8270 Krško	070 550 669	Humanitarna organizacija, ki deluje na področju socialnega in zdravstvenega varstva
RDEČI KRIŽ SLOVENIJE - OBMOČNO ZDRUŽENJE SEVNICA Glavni trg 44, 8290 Sevnica	(07) 816 50 70 041 319 556 K. Pinterič Mojca sevnica.ozrk@rks.si	Samostojna, nevladna, humanitarna organizacija za pomoč ljudem v stiski
RDEČI KRIŽ SLOVENIJE - OBMOČNO ZDRUŽENJE KRŠKO Cesta krških žrtev 30, 8270 Krško	(07) 490 53 65 rdecikrizkrsko@siol.net	Samostojna, nevladna, humanitarna organizacija za pomoč ljudem v stiski

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
RDEČI KRIŽ SLOVENIJE - OBMOČNO ZDRUŽENJE BREŽICE Trg izgnancev 12 A, 8250 Brežice	(07) 496 11 38 Zaniuk Antonija brezice.ozrk@rks.si	Samostojna, nevladna, humanitarna organizacija za pomoč ljudem v stiski
ŽUPNIJSKA KARITAS ŽUPNIJE SEVNICA Glavni trg 15, 8290 Sevnica	(07) 81 61 680 sevnica.donbosko.si/ zupnijska-karitas	Humanitarna organizacija za pomoč ljudem v stiski
ŽUPNIJSKA KARITAS BREŽICE Slomškov dom, Kržičnikova ul. 2, 8250 Brežice	041 754 877 Zinka Žnideršič	Humanitarna organizacija za pomoč ljudem v stiski
ŽUPNIJSKA KARITAS CERKLJE OB KRKI - Društvo socialnih dejavnosti Kolpingova družina svetega Pavla Cerklje ob Krki Dolenje Skopice 15 B, 8262 Krška vas	041 392 367 Ferenčak Miroslav 041 829 102 Vilma Kerin www.zupnija-cerkljeobkrki.si; miroferencak@gmail.com	Humanitarna organizacija za pomoč ljudem v stiski
ZAVETIŠČE PEPCIN DOM – CSD KRŠKO Cesta krških žrtev 1, 8270 Krško	(07) 49 22 553 (07) 49 25 968 gpcsd.krsko@gov.si zdenka.prevejsek@gov.si	Nudenje nastanitve in pomoči ženskam in otrokom, ki so žrtve nasilja
DRUŠTVO ŽIVLJENJE BREZ NASILJA IN KRIVIC ZA PODPORO ŽRTVAM KAZNIVIH DEJANJ p.p. 345, 8000 Novo mesto	(07) 33 26 895 031 393 614	
ESCOMA, ZAVOD ZA HUMANITARNO POMOČ, SEVNICA Kozjanska ul. 8, 8290 Sevnica	Kontaktna oseba - Es Klavdi	Dejavnost humanitarnih in dobrodelnih organizacij
DRUŠTVO SOCIALNIH DEJAVNOSTI KOLPINGOVA DRUŽINA BRESTANICA Cesta prvih borcev 8, 8280 Brestanica	031 549 451	Usposabljanje članov za uveljavitev kot kristjanov v poklicu, zakonu, družini, Cerkvi, družbi in državi: pomoč članom in družbi za življenje, spodbujanje javnega blagorja v krščanskem smislu in sodelovanje v prenovi družbe in njeni humanizaciji
DRUŠTVO ZA KVALITETNO ŽIVLJENJE IN SAMOPOMOČ VIR KRŠKO Cesta 4. julija 67, 8270 Krško		

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
DRUŠTVO UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE SEVNICA Savska cesta 2, 8290 Sevnica	031 855 832 031 665 462 Pohar Danica sevnica.u3@gmail.com	Organizacija različnih oblik izobraževanja, kulturnih, športnih in družabnih prireditev in strokovnih ekskurzij za ljudi v tretjem življenjskem obdobju
ZAVOD IZVIR – ZAVOD ZA IZOBRAŽEVANJE, RAZISKOVANJE, SVETOVANJE IN TERAPIJO Trg svobode 11, 8290 Sevnica	031 899 674 Mojca Pompe Stopar zavod.izvir@gmail.com	Izvajanja psihosocialne pomoči posameznikom, parom in družinam v stiski
DRUŠTVO ZAGON TRŽIŠČE Tržišče 3, 8295 Tržišče	041 685 786 (07) 81 80 000 Stanko Lazar zagon.trzisce@siol.net	Izvajanje dejavnosti, ki imajo poudarek na reševanju problemov mladih in razvoju njihovih talentov, s čimer pa se razvijajo temelji zdrave osebnosti.
DRUŠTVO IZVIR - DRUŠTVO ZA PROSTOVOLJNO DELO, PREVENTIVO IN SVETOVANJE Humekova 19, 8270 Krško		Izvajanje preventivnih dejavnosti za otroke in mladino (počitniške aktivnosti, tabori, delavnice, učna pomoč, svetovanje ...)
SOŽITJE - DRUŠTVO ZA POMOČ OSEBAM Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU Levstikova ulica 18, 8250 Brežice	(07) 49 62 756 041 692 320 sozitjebrezice@gmail.com	Organizacija s socialno-človekoljubnimi cilji in organizacija za napredek skupne in posamične skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju
SOŽITJE - KRŠKO C. 4. Julija 40A, 8270 Krško	(07) 49 20 906 sozitje.krsko@amis.net	Organizacija s socialno-človekoljubnimi cilji in organizacija za napredek skupne in posamične skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju
SOŽITJE - BREŽICE Bizeljaska cesta 61, 8250 Brežice	(07) 49 62 756 sozitjebrezice@gmail.com	
SOŽITJE - SEVNICA Cankarjeva 1, 8290 Sevnica	(07) 81 40 142 Tkalec Štras Bojana sozitje.sevnica@gmail.com	

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
TELEFONI ZA POMOČ V STISKI		
Psihološka svetovalnica POSVET	031 704 707, vsak delovni dan od 8. do 15. ure info@posvet.org	Svetovalnica za pomoč osebam v duševni stiski - naročanje po telefonu ali e-mailu
Klicni center SOCIO	(03) 492 40 42	Pomoč osebam v osebni, socialni ali drugi stiski
SOS TELEFON	080 11 55 ali (01) 544 35 13 www.drustvo-sos.si, drustvo.sos@drustvo-sos.si	Telefon za ženske, otroke in žrtve nasilja
	031 722 333 mobing@drustvo-sos.si	Svetovanje v primerih nasilja na delovnem mestu (vsak torek od 17.00 do 20.00)
ZAUPNI TELEFON SAMARIJAN	116 123 www.telefon-samarijan.si	Svetovanje ljudem v duševni stiski
TOM – TELEFON OTROK IN MLADOSTNIKOV	116 111 www.e-tom.si, www.zpms.si, tom@zpms.si	Zaupni telefon za otroke in mlade v stiski
ZAVOD EMMA KRŠKO p.p. 159, 8270 Krško	080 21 33 (07) 490 65 10 www.zavod-emma.si zavod.emma@siol.net zavodemma.krsko@siol.net	Center za pomoč žrtvam nasilja
ZAUPNI TELEFON ZA TE	(01) 234 97 83	Pomoč osebam v osebni, socialni ali drugi stiski
KLIC V DUŠEVNI STISKI	(01) 520 99 00	
KRIZNI CENTER ZA MLADE IN OTROKE V SLOVENIJI – CSD KRŠKO Cesta krških žrtev 11, 8270 Krško	051 611 940 (07) 490 51 77 kcmkrsko@sint.net	Nudenje prve socialne pomoči in osebne pomoči otrokom in mladostnikom (od 6. do 18. leta starosti), ki se znajdejo v akutni stiski
DNEVNI CENTRI		
DNEVNI CENTER ZA STAREJŠE OBČANE SEVNICA NHM 30, 8290 Sevnica	051 351 331 sevnica@gmail.com, www.zaupanje.net	Izvajanje storitev dnevnega varstva za osebe od 65 leta starosti dalje
DOM STAREJŠIH OBČANOV KRŠKO Kovinarska 13, 8270 Krško	(07) 488 18 50 http://www.dsokrsko.si; krsko@ssz-slo.si	Izvajanje storitev dnevnega varstva za osebe od 65 leta starosti dalje

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
DNEVNI CENTER OZARA BREŽICE Černelčeva cesta 7, 8250 Brežice	(07) 49 94 160 www.ozara.org	Dnevni center za osebe z duševnimi težavami
DNEVNI CENTER ŠENT, NOVO MESTO Vrhovčeva 14, 8000 Novo mesto	(07) 373 76 80 Amina Nur amina.nur@sent.si	Dnevni center za osebe z duševnimi težavami
PAPILOT ENOTA KRŠKO – DNEVNI CENTER ZA OSKRBO STAREJŠIH Ulica 11. Novembra 45, 8273 Leskovec pri Krškem	(05) 99 23 066 info@kk.papilot.si	Namenjen starejšim osebam, ki se želijo družiti, koristno preživeti prosti čas ali pa zaradi različnih vzrokov ne morejo več sami bivati v domačem okolju ter potrebujejo pomoč pri vsakodnevnih aktivnostih.
SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI		
ŠENT NOVO MESTO- PROGRAM SOCIALNE VKLJUČENOSTI Vrhovčeva 14, 8000 Novo mesto	(07) 373 76 80 Amina Nur www.sent.si amina.nur@sent.si	
ZAPOSLOTVENA REHABILITACIJA		
INDE – POSAVJE, ZAPOSLOTVENI CENTER IN SOCIALNA VKLJUČENOST Prvomajska ulica 14, 8290 Sevnica	(07) 816 37 33 http://www.inde-sevnica.si/ info@inde.si	Program usposabljanja in zaposlovanja invalidov
ŠENT NOVO MESTO- PROGRAM SOCIALNE VKLJUČENOSTI Vrhovčeva 14, 8000 Novo mesto	(07) 373 76 80 Amina Nur www.sent.si amina.nur@sent.si	
MEDOBČINSKO DRUŠTVO DELOVNIH INVALIDOV CELJE Kocenova ulica 4, 3000 Celje	(03) 548 43 50 mddi-ce.si/?page_id=804, mddi.celje@gmail.com	Izvajanje posebnih socialnih programov kot na primer pomoč invalidom pri zaposlovanju, neodvisnosti in ohranjanju zdravja
ZAPOSLOTVENI CENTER PAPILOT POSAVJE Ulica 11. Novembra 45, 8273 Leskovec pri Krškem	(05) 99 23 066 info@kk.papilot.si	Zagotoviti enakovredno vključevanje invalidov v redno delovno in socialno okolje ter svetovalno delovanje na področju izboljšanja delovne klime in učinkovitosti v podjetjih

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
ZASTOPNIK PACIENTOVIH PRAVIC		
ZLATA REBOLJ Muzejska ulica 5, 8000 Novo mesto	051 385 485 zlata.rebolj@nijz.si	
CVETKA JURAK OLGA PETRAK Ipavčeva ulica 18, 3000 Celje	(03) 42 51 161 cvetka.jurak@nijz.si olga.petrak@nijz.si	
BREZPLAČNA PRAVNA POMOČ Seznam odvetnikov, ki nudijo brezplačno pravno pomoč v regiji		
DERSTVENŠEK BRANKO Glavni trg 27, 8290 Sevnica	(07) 814 12 25	
ČERNE MARJAN Trg izgnancev 4, 8250 Brežice	(07) 496 12 54	
DORNIK DUŠAN CKŽ 40, 8270 Krško	(07) 490 36 40	
JALOVEC KRISTINA CKŽ 6, 8270 Krško	(07) 492 18 90	
KLAKOČAR BOJAN CKŽ 12 B, 8270 Krško	(07) 488 03 70	
MEDVED DUŠAN CKŽ 12 B, 8270 Krško	(07) 488 03 75	
MOLAN ADAM CKŽ 23, 8270 Krško	(07) 490 18 40	
PODGORŠEK BOŠTJAN Levstikova 6, 8250 Brežice	(07) 499 44 05	
RATEJ MIRKO Glavni trg 32, 8290 Sevnica	(07) 816 08 00	
ROŽMAN BRANKO Černelčeva 3/A, 8250 Brežice	(07) 496 62 80	
VREČAR ZORČIČ NATAŠA Cesta prvih borcev 43, 8250 Brežice	(07) 496 13 10	
VUČAJNK BOŽENA Černelčeva cesta 3, 8250 Brežice	(07) 4990 45 80	

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
ZORČIČ IGOR Cesta prvih borcev 43, 8250 Brežice	(07) 496 13 10	
ZUPANČIČ MARKO Cesta bratov Milavec 3, 8250 Brežice	(07) 496 22 60	
KRULC ALBINA Naselje Heroja Marka 17, 8290 Sevnica	059 923 412	
DORNIK DUŠAN ml. CKŽ 40, 8270 Krško	(07) 490 36 40	
POTOČNIK JANJA Levstikova 6, 8250 Brežice	(07) 499 44 05	
MEDIACIJA		
MEDIACIJSKO SREDIŠČE ZA ZDRAVSTVENE DOMOVE CELJSKE IN POSAVSKE REGIJE Gregorčičeva 3, 3000 Celje	(03) 54 34 611 tajnistvo@szozd.si	Razreševanje medsebojnih sporov
ZAVOD RAKMO Ljubljanska 64, 3000 Celje	Ladislav Močivnik (za območje Sevnice) ladislav.mocivnik@gov.si www.rakmo.si	Pomoč pri sporazumevanju in razreševanju sporov
CENTER ZA SOCIALNO DELO KRŠKO CKŽ 11, 8270 Krško	Burga Kržan (04) 490 49 63 burga.krzan@gov.si	Pomoč pri sporazumevanju in razreševanju sporov
DRUŽINSKI INŠTITUT ZAUPANJE – DI ZAUPANJE (zasebni zavod) Trg svobode 11, 8290 Sevnica	(07) 814 10 56 041 77 22 45 Ganc Damijan http://www.zaupanje.net/#; info@zaupanje.net	Izvajanje preventivnih in terapevtskih dejavnosti v podporo družinam, parom in posameznikom
DRUŠTVO PESEM DUŠE Obrežje 22, 8261 Jesenice na Dolenjskem	070 788 788 Zavor Zoran 040 155 929 Urška Korun http://www.pesem-duse.com/; pesem.duse@gmail.com	Ozaveščanje in pomoč ljudem, da dosežejo rdečo nit v življenju, prebudijo notranji mir in ustvarijo realnost po svojih željah

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
<p>ORGANIZACIJA DRUŠTVA ZA MAGIČNOST GIBANJA Mestna hiša Brežice; Dvorana KS Krška vas 111; Telovadnica OŠ Podbočje</p>	<p>031 803 599 Mia Brunej 051 312 575 Breda Gorišek 040 726 845 Bono in RinaBaršek Lija.info@gmail.com; bono.barsek@amis.net</p>	<p>Izvajanje in širjenje znanja o energijskih in meditacijskih tehnikah samozdravljenja preko delavnic, terapij, predstavitev, seminarjev ...</p>
<p>OM CENTER -DRUŠTVO ZA KAKOVOST ŽIVLJENJA Dečno selo 32, 8253 Artiče, Brežice</p>	<p>041 447 817 Kurent Anja omcenter.2012@gmail.com</p>	<p>Varen prostor za rast in razvoj posameznika ter skupine na vseh področjih, tako na osebnostnem, duhovnem in fizičnem področju</p>
<p>DRUŽINA IN ŽIVLJENJE Greibenčeva cesta 4, 8273 Leskovec pri Krškem</p>	<p>Milena in Tomaž PETAN 041 459 666 tomaz.petan@krsko.si; erika@diz.si</p>	<p>Gradnja odnosov</p>
<p>DRUŠTVO EVANA Drново 70, 8273 Leskovec pri Krškem</p>	<p>031 602 312 Roman 041-538-833 Karolina http://evana.si/; drustvo.evana@gmail.com</p>	<p>Raziskava zdravilne moči zvoka starodavnih instrumentov in njihovo spajanje v harmonično celoto</p>
<p>DRUŠTVO ZA BOLJŠE ŽIVLJENJE Cesta 4. Julija 62, 8270 Krško</p>	<p>jasnovidensi@gmail.com</p>	<p>Izvajanje karmične kirurgije, ki je napredna in celostna metoda zdravljenja telesa in duše</p>
<p>ZAKONSKI IN DRUŽINSKI INŠTITUT ENOTA KRŠKO Trg Matije Gubca 3, 8270 Krško</p>	<p>(07) 332 11 33 031 489 309 Matjaž Kramar in Melita Kramar info@zdi-nm.s</p>	
<p>ZAKONSKI INŠTITUT ZAUPANJE SEVNICA sedež: Naselje heroja Maroka 20 prostori: Trg svobode 11, 8290 Sevnica</p>	<p>(07) 814 10 56 041 772 245 info@zaupanje.net</p>	

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
SKUPINE STAREJŠIH ZA SAMOPOMOČ		
DOM UPOKOJENCEV SEVNICA (SKUPINA ZA SAMOPOMOČ) Trg svobode 17, 8290 Sevnica	(07) 816 14 00 duo.impoljca@duo-impoljca.si	Skupina starejših za samopomoč je skupina (Tulipan in Vrtnice) naključno zbranih posameznikov, katerih cilj je skupni, in sicer prijateljstvo. V skupini se ustvarjajo medčloveški odnosi, ki omogočajo doživljanje sprejetosti, zadovoljstva in lastne vrednote.
DRUŠTVO UPOKOJENCEV SEVNICA (SKUPINA STARIH LJUDI ZA SAMOPOMOČ) Cankarjeva 10, 8290 Sevnica	031 840 861 Cvetka Biderman dusevnica@gmail.com	Skupina starih ljudi za samopomoč, z namenom postati prijateljska skupina, ki se srečujejo redno enkrat tedensko po uro in pol ter temelji na principu samopomoči.
SKUPINA ZA SAMOPOMOČ SVOJCEM (Spominčica – Alzheimer Slovenija) Dom starejših občanov Krško, Kovinarska 13, 8270 Krško	(07) 488 18 71 martina.zerjav@ssz-slo.si	Skupino za samopomoč svojcem je namenjena svojcem, ki skrbijo za osebe z demenco v domačem okolju.
MEDGENERACIJSKO DRUŠTVO ŽAREK NOVO MESTO Rozmanova 30, 8000 Novo mesto	(07) 393 92 74 041 764 762 Branka Bukovec	Humanitarno, neprofitno, prostovoljno društvo z namenom načrtovanja programov, ki lahko osmislijo starost in preženejo samoto
SEZNAM DRUŠTEV UPOKOJENCEV		
DRUŠTVO UPOKOJENCEV SEVNICA Cankarjeva ulica 10, 8290 Sevnica	(07) 814 41 51 Marija Kralj 031 669 771 www.posrcumlad.si/sevnica dusevnica@gmail.com	
DRUŠTVO UPOKOJENCEV BRESTANICA Cesta prvih borcev 12, 8280 Brestanica	059 942 259 dubrestanica@gmail.com	
POKRAJINSKA ZVEZA DRUŠTVA UPOKOJENCEV POSAVJE Cesta 4. julija 57, 8270 Krško	031 623 558 Jožef Žnidarič pzduposavje@gmail.com;	

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
DRUŠTVO UPOKOJENCEV RAKA Raka 40, 8274 RAKA	(05) 995 31 83 041 765 859 duraka8274@gmail.com	
DRUŠTVO UPOKOJENCEV SENOVO Titova 99, 8281 Senovo	(07) 497 93 42 041 754 925 du.senovo@gmail.com	
DRUŠTVO UPOKOJENCEV BIZELJSKO Kumrovška cesta 5, 8259 Bizeljsko	(07) 452 00 90 041 798 998 Kržan Rok dubizeljsko@gmail.com	
DRUŠTVO UPOKOJENCEV BREŽICE Prešernova cesta 13 A, 8250 Brežice	041 650 297 (07) 496 33 94 Ilovar Melita du.brezice@gmail.com	
DRUŠTVO UPOKOJENCEV DOBOVA - KAPELE Trg 7. julija 5, 8257 Dobova	040 796 814 (07) 496 33 49 Bokor Slavko drustvo.upokojencev.dobova@siol.net	
DRUŠTVO UPOKOJENCEV KRMELJ Krmelj 52, 8296 Krmelj	041 803 258 Slabšak Stane du.krmelj@gmail.com stane. slapsak@gmail.com	
DRUŠTVO UPOKOJENCEV RAZBOR Razbor 20, 1434 Loka pri Zidanem Mostu	(07) 81 40 640 041 795 834 Cerjak Ludvik du.razbor@gmail.com	
DRUŠTVO UPOKOJENCEV ŠENTJANŽ Šentjanž 22, 8297 Šentjanž	(07) 81 84 902 Jazbec Cvetka dusentjanz@gmail.com	
DRUŠTVO UPOKOJENCEV TRŽIŠČE Tržišče 23, 8295 Tržišče	(07) 818 02 91 031 450 095 du.trzisce@gmail.com	
SEZNAM KRAJEVNIH SKUPNOSTI		
KRAJEVNA SKUPNOST BLANCA Blanca 24, 8283 Blanca	(07) 814 34 13 ksblanca@siol.net	
KRAJEVNA SKUPNOST BOŠTANJ Boštanj 30, 8294 Boštanj	(07) 814 91 51 051 636 246 http://www.ks-bostanj.si ; ks.bostanj@siol.net	

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
KRAJEVNA SKUPNOST DOLNJE BREZOVO Glavni Trg 19a, 8290 Sevnica	040 801 427 anton.perc@perc-svetovanje.si	
KRAJEVNA SKUPNOST KRMELJ Krmelj 52, 8296 Krmelj	041 897515 slavica.mirt@gmail.com	
KRAJEVNA SKUPNOST LOKA PRI ZIDANEM MOSTU Loka pri Zidanem Mostu 51, 1434 Loka pri Zidanem Mostu	(0599) 29 250 041 600 064 janko.metelko@gmail.com	
KRAJEVNA SKUPNOST PRIMOŽ Primož 5, 8293 Studenec	041 657 557 silvo.vintar@zgs.gov.si	
KRAJEVNA SKUPNOST SEVNICA NHM 24, 8290 Sevnica	(07) 814 05 55 041 769 822 http://www.ks-sevnica.si ; ks.sevnica@t-2.net; zickar.stanka@gmail.com	
KRAJEVNA SKUPNOST STUDENEC Studenec 33, 8293 Studenec	031 291 673 031 312 651 www.studenec.si ; slavi.ivacic@gmail.com; janosjanc@gmail.com	
KRAJEVNA SKUPNOST ŠENTJANŽ Šentjanž 22, 8297 Šentjanž	041 709 287 www.sentjanz.si ; bostjan.krmelj23@gmail.com	
KRAJEVNA SKUPNOST TRŽIŠČE Tržišče 23, 8295 Tržišče	041 910 335 www.ks-trzisce.si ; trzisce@siol.net; virant.janez@siol.net	
KRAJEVNA SKUPNOST ZABUKOVJE Zabukovje nad Sevnico 5, 8292 Zabukovje	(07) 818 41 74 041 823 409 joze.baum@gmail.com	

Duševno zdravje, odvisnost

Tabela 4: Kontakti – DUŠEVNO ZDRAVJE, ODVISNOST

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
KOORDINATORJI OBRAVNAVE V SKUPNOSTI NA PODROČJU ZAKONA O DUŠEVNEM ZDRAVJU		
Skupnostna psihiatrična obravnava za Posavje ZD Sevnica, Trg svobode 14, 8290 Sevnica	07 81 61 555 skupnostna.psihiatrija@zd-sevnica.si	Zdravljenje bolnika z duševnimi motnjami v njegovem domačem okolju Delovni čas: 7.30 – 14.30, od ponedeljka do petka
CSD KRŠKO (opravlja delo za CSD Krško, Sevnica in Brežice) Cesta Krških žrtev 11, 8270 Krško	(07) 620 240 54 ali 041 795 885 Katja Levstik Žgalin www.csd-velenje.com/ dejavnosti/koordinator-obravnave-v-skupnosti/ marina.marinovic@gov.si; katja.levstik@gov.si	Izvajanje pomoči osebam, ki ne potrebujejo več psihiatričnega zdravljenja v bolnišnici, potrebujejo pa pomoč pri psihosocialni rehabilitaciji
CSD Novo mesto (ki obsega CSD Črnomelj, Metlika, Trebnje in Novo mesto) Resslova ulica 7b, 8000 Novo mesto	(07) 393 26 62 031 367 733 Erika Erpe erika.erpe@gov.si (07) 393 26 53 041 704 949 Natalija Šintler natalija.sintler@gov.si	Izvajanje pomoči osebam, ki ne potrebujejo več psihiatričnega zdravljenja v bolnišnici, potrebujejo pa pomoč pri psihosocialni rehabilitaciji
DEŽURNE AMBULANTE V OKVIRU PSIHIATRIČNIH BOLNIŠNIC		
PSIHIATRIČNA BOLNIŠNICA VOJNIK Celjska cesta 37, 3212 Vojnik	(03) 780 01 00 www.pb-vojni.si	Psihiatrična dežurna urgentna ambulanta
PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE IN ODDELKI ZA ZDRAVLJENJE ODVISNOSTI		
PSIHIATRIČNA BOLNIŠNICA VOJNIK Celjska cesta 37, 3212 Vojnik	(03) 780 01 00	Psihiatrična oskrba oseb z duševnimi težavami
ZD BREŽICE, CPZOPD Černelčeva 8, 8250 Brežice	(07) 499 14 27 (07) 499 14 04 Ljudmila Kramar preventiva@zd-brezice.si; pzod@zd-brezice.si	
ORGANIZACIJE ZA POMOČ NA PODROČJU ODVISNOSTI		
CENTER ZA PREPREČEVANJE IN ZDRAVLJENJE ODVISNOSTI OD DROG Kandijska cesta 4, 8000 Novo mesto	(07) 39 16 700 info@zd-nm.si	

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
CENTER ZA PREPREČEVANJE IN ZDRAVLJENJE ODVISNOSTI OD DROG Černelčeva 8, 8250 Brežice	(07) 499 14 04 cpzod@zd-brezice.si	
MLADINSKI CENTER BREŽICE Gubčeva ulica 10a, 8250 Brežice	(07) 499 00 70	Ozaveščanje in informiranje o posledicah zlorabe dovoljenih in nedovoljenih drog, zbiranje in posredovanje informacij o obstoječih programih in aktivnostih
ZAVOD IZVIR –ZAVOD ZA IZOBRAŽEVANJE, RAZISKOVANJE, SVETOVANJE IN TERAPIJO Trg svobode 11, 8290 Sevnica	031 899 674 Mojca Pompe Stopar zavod.izvir@gmail.com	Izvajanja psihosocialne pomoči posameznikom, parom in družinam v stiski
DRUŠTVA, USTANOVE IN KLUBI ZDRAVLJENIH ALKOHOLIKOV		
KLUB ZDRAVLJENIH ALKOHOLIKOV KAKTUS SEVNICA Trg svobode 14, 8290 Sevnica	(07) 81 51 528 Jelovčan Ivana ivana.jelovcan@zd-sevnica.si	Društvo za pomoč in samopomoč osebam, ki so odvisne od alkohola
ANONIMNI ALKOHOLIKI SEVNICA (zaprta in odprta srečanja) ZD Sevnica, Trg svobode 14, 8290 Sevnica	041 641 315 Mirko	
AL-ANON ZD Sevnica (sejna soba Lekarne Sevnica), Trg svobode 14, 8290 Sevnica	031 702237 031 872 643	Sreda, 18.30 – 19.30 (razen ob praznikih)
KLUB ZDRAVLJENIH ALKOHOLIKOV ARTIČE Dečno selo 46a, 8253 Artiče	041 923 855 kza.brezice@gmail.com	Društvo za pomoč in samopomoč osebam, ki so odvisne od alkohola
CSD BREŽICE Cesta prvih borcev 5, 8250 Brežice	(07) 499 10 00	
KLUB ZDRAVLJENIH ALKOHOLIKOV KRŠKO CSD Krško, CKŽ 11, 8270 Krško	(07) 490 49 61 Zdenka Junker Žvegljč	
TELEFONI ZA POMOČ V STISKI		
Psihološka svetovalnica POSVET	031 704 707, vsak delovni dan od 8. do 15. ure info@posvet.org	Svetovalnica za pomoč osebam v duševni stiski - naročanje po telefonu ali e-mailu

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
SOS TELEFON	080 11 55 ali (01) 544 3513 www.drustvo-sos.si, drustvo.sos@drustvo-sos.si	Telefon za ženske, otroke in žrtve nasilja
	031 722 333 mobing@drustvo-sos.si	Svetovanje v primerih nasilja na delovnem mestu (vsak torek od 17.00 do 20.00)
ZAUPNI TELEFON SAMARIJAN	116 123 www.telefon-samarijan.si	Svetovanje ljudem v duševni stiski
TOM – TELEFON OTROK IN MLADOSTNIKOV	116 111 www.e-tom.si, www.zpms.si, tom@zpms.si	Zaupni telefon za otroke in mlade v stiski
ZAVOD EMMA	080 21 33 www.zavod-emma.si, zavod.emma@siol.net	
KLIC V DUŠEVNI STISKI	(01) 520 99 00	
ZAUPNI TELEFON ZA TE	(01) 234 97 83	
ZASTOPNIKI PRAVIC OSEB NA PODROČJU DUŠEVNEGA ZDRAVJA		
MARIJA ZIDARIČ	051 276 215 mimica.zidaric@gmail.com	
POLONCA NUNČIČ	051 276 212 polonca.zastopnik@gmail.com	
VESNA ZUPANČIČ	051 276 211 vesna.zupancic.zastopnik@gmail.com	
ROMANA MIKLIČ	051 276 221 romanamiklic.zastopnik@gmail.com	
NEVLADNE ORGANIZACIJE		
OZARA SEVNICA Trg svobode 11, 8290 Sevnica	(07) 816 37 80 Darinka Kozole 070 550 668 darinka.kozole@ozara.org	Humanitarna organizacija, ki deluje na področju socialnega in zdravstvenega varstva
ŠENT NOVO MESTO- PROGRAM SOCIALNE VKLJUČENOSTI Vrhovčeva 14, 8000 Novo mesto	(07) 373 76 80 Amina Nur amina.nur@sent.si www.sent.si	

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
LAS (LOKALNA AKCIJSKA SKUPINA ZA PREPREČEVANJE ZASVOJENOSTI) Seidlova 1, 8000 Novo mesto	051 367 497 las@novomesto.si	Pomoč odvisnikom in njihovim svojcem
LAS - ZA PREPREČEVANJE ODVISNOSTI V OBČINI BREŽICE Mladinski center Brežice, Gubčeva ulica 10a, 8250 Brežice	(07) 499-00-70 (07) 499-00-71 Milka Benič mc-brežice@siol.net	
LAS - ZA PREPREČEVANJE ODVISNOSTI V OBČINI KRŠKO Mladinski center Krško, Cesta krških žrtev 105, 8260 Krško	(07) 488-22-80 (07) 488-22-85 Mirjana Klinec info@mc-krsko.si mirjana.klinec@mc-krsko.si	
OZARA BREŽICE Černelčeva c. 7, 8250 Brežice	(07) 499 41 60 Vodeb Katarina katarina.vodeb@ozara.org	Humanitarna organizacija, ki deluje na področju socialnega in zdravstvenega varstva
OZARA – GOSTOVANJE KRŠKO Cesta krških žrtev 15, 8270 Krško	070 550 669	Humanitarna organizacija, ki deluje na področju socialnega in zdravstvenega varstva
OZARA SEVNICA Trg svobode 11, 8290 Sevnica	(07) 816 37 80 Danica Kozole 070 550 668 darinka.kozole@ozara.org	Humanitarna organizacija, ki deluje na področju socialnega in zdravstvenega varstva
DNEVNI CENTRI		
ŠENT NOVO MESTO- PROGRAM SOCIALNE VKLJUČENOSTI Vrhovčeva 14, 8000 Novo mesto	(07) 373 76 80 Amina Nur www.sent.si amina.nur@sent.si	Dnevni center za osebe z duševnimi težavami
DNEVNI CENTER OZARA BREŽICE Černelčeva cesta 7, 8250 Brežice	(07) 49 94 160 www.ozara.org	Dnevni center za osebe z duševnimi težavami
DRUŠTVO PROJEKT ČLOVEK - SPREJEMNI CENTER IN DNEVNI CENTER NOVO MESTO Cvelbarjeva ul. 2, 8000 Novo mesto	031 311 989 059 770 352 Davorin Klobučar scdc.nm@projektclovek.si	Izvajanje programov za samopomoč, terapijo in socialno rehabilitacijo oseb z različnimi oblikami zasvojenosti
SVETOVALNICA		
Psihološka svetovalnica POSVET	031 704 707, vsak delovni dan od 8. do 15. ure info@posvet.org	Svetovalnica za pomoč osebam v duševni stiski - naročanje po telefonu ali e-mailu

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
TU SMO ZATE Ipavčeva ulica 18, 3000 Celje	031 778 772 www.nijz.si svetovalnica@nijz.si	Psihološka svetovalnica za odrasle v duševni stiski
OSTALA DRUŠTVA		
DRUŠTVO SOLZICE Naselje NE 17, SI - 8270 Krško	041 532 916 info@solzice.si	Pomoč družinam, ki so izgubili otroka med nosečnostjo ali kmalu po porodu
DRUŠTVO SOŽITJE BREŽICE Cankarjeva ulica 1, 8290 Sevnica		
DRUŠTVO SOŽITJE KRŠKO Cesta 4. julija 38a, 8270 Krško		
SPLETNE STRANI		
www.med.over.net		Spletno svetovanje na področju zdravstva, sociale, prava in drugih področij za kakovostno življenje
www.nebojse.si		Nabor različnih vsebin iz področja duševnih težav
www.tosemjaz.net Ipavčeva ulica 18, 3000 Celje	(03) 42 51 146 ksenija.lekic@nijz.si, petra.tratnjek@nijz.si, nusa.konec-juricic@nijz.si	Spletno svetovanje mladim na področju duševnega in telesnega, spolnega zdravja in medosebnih odnosov
NACIONALNI INŠTITUT ZA JAVNO ZDRAVJE	www.nijz.si	Nabor različnih tem s področja javnega zdravja

Gibanje

Tabela 5: Kontakti - GIBANJE

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
ŠPORTNA DRUŠTVA		
VETERANSKI ROKOMETNI KLUB SEVNICA - oldHANDSi Ribniki 60, 8290 Sevnica	Kuhar Janez	Dejavnost športnih klubov
VETERANSKO ROKOMETNO DRUŠTVO - OLD PUNCE Ribniki 62, 8290 Sevnica	Krošelj Kamila	Dejavnost športnih klubov

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
ŠPORTNA ZVEZA BREŽICE Ulica bratov Milavcev 18, 8250 Brežice	(07) 499 3470 info@sportbrezice.si	
REKREATIVNO KOLESARSKO DRUŠTVO KRŠKO Cesta 4. julija 38a, 8270 Krško	041 734 796 Branko Sikošek info@rkd.k	Društvo združuje člane vseh starosti, ljubitelje kolesarstva, nekdanje tekmovalce, dolgoletne rekreativne kolesarje in začetnike.
DRUŠTVA BOLNIKOV		
CENTER ZA AVTIZEM, ENOTA BREŽICE Maistrova ulica 6, 8250 Brežice	(07) 620 97 01 041 714 540 Janja Kranjc http://www.avtizem.org ; janja.kranjc@gmail.com	Motnje avtističnega spektra
DRUŠTVO PARAPLEGIKOV DOLENJSKE POSAVJA IN BELE KRAJINE Šegova ulica 119, p.p 720, 8102 Novo mesto	(07) 332 16 44 http://dpdbp.zveza-paraplegikov.com/ ;	Društvo je namenjeno paraplegikom in tetraplegikom, osebam, ki v vsakdanjem življenju uporabljajo za gibanje invalidski voziček ali opornice.
ZDRUŽENJE GIBALNO OVIRANIH IN OSEB Z INVALIDNOSTJO BREŽICE Gubčeva ulica 10, 8250 BREŽICE	(07) 4966795 zdruzenje@volja.net	
DRUŠTVA DIABETIKOV POSAVKE - BREŽICE Trg izgnancev 12 A, 8250 Brežice	040 895 682 Darja Mandžuka	
DRUŠTVO LEDVIČNIH IN DIALIZNIH BOLNIKOV KRŠKO Leskovška cesta 29, 8270 Krško	031 881032 (07) 496 84 42 nezika.hotko@siol.net	
SONČEK - DRUŠTVO ZA CEREBRALNO PARALIZO DOLENJSKE IN BELE KRAJINE Cankarjeva ulica 25, 8000 Novo mesto	(07) 30 20 045 novo.mesto@soncek.org	Izboljšanje kvalitete življenja oseb s cerebralno paralizo in drugimi vrstami možganskih poškodb z izenačitvijo možnosti za enakopravno in čim bolj neodvisno življenje
DRUŠTVO ZA CEREBRALNO PARALIZO »SONČEK« POSAVJE Ulica mladinskih delovnih brigad 18, 8273 Leskovec pri Krškem	041 859 910 Nataša Solomun natasasolo@gmail.com	

Kronične bolezni

Tabela 6: Kontakti – KRONIČNE BOLEZNI

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
KORONARNI KLJUB SEVNICA Cesta na grad 29 A, 8290 Sevnica	031 377 028 041 795 834 (07) 81 40 846 Zakšek Terezija http://zkdks.si/o_zvezi/drustva_in_klubi/ kksevnica@amis.net	Program vseživljenjske rehabilitacije koronarnih bolnikov
DRUŠTVO DIABETIKOV POSAVJE - BREŽICE Trg izgnancev 12 A, 8250 Brežice	07 49 63 521 Marija Baškovič mijabaskovc@gmail.com 040 895 682 Darja Mandžuka darja.madzuka@guest.arnes.si http://www.diabetiki-posavje.si/kontakt	Ozaveščanje članov o sladkorni bolezni, o njenih vzrokih za nastanek, posledicah in načinih zdravljenja
POSAVSKO IN OBSOTELJSKO DRUŠTVO ZA BOJ PROTI RAKU Černelčeva cesta 15, 8250 Brežice	posavjeprotiraku@gmail.com	Izobraževanje posameznikov o raku (zgodnje prepoznavanje, predčasno zdravljenje, sprejemanje te bolezni)
DRUŠTVO ZA ZDRAVJE SRCA IN OŽILJA Černelčeva 17, 8250 Brežice	041 690 291 Ana Kalin 3ana.kalin@gmail.com	Ozaveščanje čim večjega števila ljudi in s tem zmanjšanje te bolezni
DRUŠTVO ZA PREPREČEVANJE OSTEOPOROZE POSAVJE Černelčeva 15, 8250 Brežice	051 33 99 21 (predsednica) 041 402 959 (tajnica) 051 837 788 Marija Lovrenčič milena.jesenko@siol.net; ajda.ik@gmail.com	Preprečevanje zgodnje osteoporoze, lajšanje težav, ki jih prinaša tovrstna bolezen kosti
KLUB BOLNIKOV PO MOŽGANSKI KAPI POSAVJE	041 230 614 Vera Tucovič veratucovic@gmail.com	
DRUŠTVO ZA FIBROMIALGIJO Upravna stavba splošne bolnišnice Brežice, Černelčeva cesta 15, 8250 Brežice	(07) 496 28 91 Brigita Ninkovič	Pomoč pri usmerjanju in razumevanju te bolezni (sindrom fibromialgije in sindrom kronične utrujenosti)

Naziv in naslov	Kontakt	Opis
DRUŠTVO GLUHIH IN NAGLUŠNIH POSAVJE KRŠKO Cesta krških žrtev 60, 8270 Krško	(07) 492 13 92 041 638 165 http://www.zveza-gns.si/drustva/dgn-posavja-krsko/ dgn.krsko@siol.net	Izboljšanje in okrepitev kvalitete življenja gluhih in naglušnih
DRUŠTVO LEDVIČNIH IN DIALIZNIH BOLNIKOV KRŠKO Leskovška cesta 29, 8270 Krško	031 881032 (07) 496 84 42 nezika.hotko@siol.net	
SONČEK - DRUŠTVO ZA CEREBRALNO PARALIZO DOLENJSKE IN BELE KRAJINE Cankarjeva ulica 25, 8000 Novo mesto	(07) 30 20 045 novo.mesto@soncek.org	Izboljšanje kvalitete življenja oseb s cerebralno paralizo in drugimi vrstami možganskih poškodb z izenačitvijo možnosti za enakopravno in čim bolj neodvisno življenje
DRUŠTVO ZA CEREBRALNO PARALIZO »SONČEK« POSAVJE Ulica mladinskih delovnih brigad 18, 8273 Leskovec pri Krškem	041 859 910 Nataša Solomun natasasolo@gmail.com	
DRUŠTVO GLUHIH IN NAGLUŠNIH DOLENJSKE IN BELE KRAJINE Glavni trg 11, 8000 Novo mesto	(07)332 47 77 041 340 267 dgnnm56@gmail.com	
HOSPIC		
HOSPIC – DOLENJSKA, POSAVJE IN BELA KRAJINA	041 795 363 051 454 845 peter.jenko@drustvo-hospic.si; hospic.dpbk@siol.net	Nudenje brezplačne celostne oskrbe hudo bolnih v zaključni fazi bolezni in njihovih svojcev na domu, včasih pa tudi v bolnišnicah ali po domovih za starejše.

VIRI IN LITERATURA

Ali socialno šibkejši obolevajo bolj pogosto? V: Buzeti T, Gabrijelčič Blenkuš M, Gruntar Činč M, Ivanuša M, Pečar J, Tomšič S, et al, ur. Neenakosti v zdravju v Sloveniji. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja, 2011: 44–54.

Allender JA, Spradley Walton B. Community health nursing: promoting and protecting the public's health. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins. 2005.

Chew LD, Bradley KA, Boyko EJ. Brief questions to identify patients with inadequate health literacy. *Fam Med* 2004; 36 (8): 588–594.

Farkaš Lainščak J, Huber I, Maučec Zakotnik J, Sedlar N, Vrbovšek S, ur. Program integrirane preventivne kroničnih nenalezljivih bolezni in zmanjševanja neenakosti v zdravju pri odraslih: pilotno testiranje integriranih procesov vključevanja in obravnave ciljne populacije v okviru projekta Skupaj za zdravje (Projekt Za boljše zdravje in zmanjšanje neenakosti v zdravju odraslih). Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2015.

Farkas J, Pahor M, Zaletel-Kragelj L. Self-rated health in different social classes of Slovenian adult population: nationwide cross-sectional study. *Int J Public Health* 2011; 56: 45–54.

Farkaš-Lainščak J, Zaletel-Kragelj L. Zaznavanje zdravja in družbeni razredi v Sloveniji: ali obstaja povezava? *Anali PAZU* 2013; 1: 67–75.

Govc Eržen J. Preventivni programi v družinski medicini. V: Švab I, Rotar P, ur. Družinska medicina. Ljubljana: Združenje zdravnikov družinske medicine, 2012: 247–253.

Health literacy. The solid facts. Kopenhagen: Svetovna zdravstvena organizacija, 2013.

Kiger AM. Teaching for health. London: Elsevier, 2004.

Klančar D, Švab I, Kersnik J. Vizija prihodnosti zdravstvenih domov v Sloveniji. *Zdrav Var* 2010; 49: 37–43.

Klepp KI, ur. Health promotion – achieving good health for all. Oslo: Helsedirektoratet, 2010.

Konec N, Lekič K. Tu smo zate: krepitev duševnega zdravja in preprečevanje samomorilnosti na Celjskem – skupnostni model Zavoda za zdravstveno varstvo Celje. Celje: Zavod za zdravstveno varstvo, 2013. (2011). Dostopno na <http://www.nijz.si/publikacije/tu-smo-zate-0>. Pridobljeno 2. 3. 2015.

Lipovec Čebren U, Keršič Svetel M, Pistotnik S, Fistrič Š, Jelenc A. Zdravstveno marginalizirane skupine: prepreke, ovire, nepremostljivi zidovi do zdravja. V: Farkaš Lainščak J, Buzeti T, Maučec-Zakotnik J, ur. Zaključki ocene potreb uporabnikov in izvajalcev

preventivnih programov za odrasle. Poročilo izsledkov kvalitativnih raziskav in stališč delovnih skupin. Delovno gradivo. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2015: 24–60.

LoBiondo Wood G, Haber J. *Nursing Research: Methods and Critical Appraisal for Evidence-Based Practice*. 8th Edition. St. Louis, MO: Elsevier Mosby, 2014.

Navodilo o spremembah in dopolnitvah navodil za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni. Uradni list RS, št. 67/2001. Pridobljeno 15. april 2015 s spletne strani: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=32476&part=u&highlight=navodila+o+spremembah+in+dopolnitvah+navodil+za+izvajanje+preventivnega+zdravstvenega+varstva+na+primarni+ravni#!>Navodilo-o-spremembah-in-dopolnitvah-navodila-za-izvajanje-preventivnega-zdravstvenega-varstva-na-primarni-ravni

NEBOJSE. Dostopno na <http://www.nebojse.si/portal/index.php>. Pridobljeno 20. 2. 2015.

Nutbeam D, Bauman A. *Evaluation in a Nutshell*. Sydney: McGraw-Hill, 2006.

Pahor M, ur. *Zavezniki za zdravje: medpoklicno sodelovanje v zdravstvenih timih*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Zdravstvena fakulteta, 2014.

Poplas Susič A, Marušič D. Referenčne ambulante – Model practices. *Bilt – Ekon Organ Inform Zdrav* 2011; 27(1): 9–17.

Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni. Uradni list RS, št. 19/98, 47/98, 26/2000, 67/2001, 33/2002 37/2003, 117/2004 in 31/2005, 83/2007, 22/2009.

Rdeči križ Slovenije. Dostopno na http://celje.ozrk.si/sl/Socialna_dejavnost/. Pridobljeno 17. 2. 2015.

Silverman J, Kurtz S, Draper J. *Skills for communicating with patients*. London: Radcliffe Publishing, 2013.

Štern B. Razvoj modela integrirane preventive in celostne oskrbe kroničnih nenalezljivih bolnikov odrasle populacije na primarni ravni zdravstvene dejavnosti. Poročilo Ministrstvu za zdravje. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja republike Slovenije, 2010.

The Health Promotion Strategic Framework. Health Service Executive, 2011. Dostopno na: www.healthpromotion.ie/hp-files/docs/HPSF_HSE.pdf

Towards reducing health inequities: A health system approach to chronic disease prevention. A discussion paper. Vancouver, British Columbia: Population and Public Health, Provincial Health Services Authority, 2011.

Vrbovšek S, Čuš B, Maučec Zakotnik J, Štern B, ur. *Izvajanje integrirane preventive kroničnih nenalezljivih bolezni v referenčnih ambulantah družinske medicine*. Priročnik za diplomirane medicinske sestre. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje, v tisku.

World Health Organisation. The family health nurse: Context, conceptual framework and curriculum. Copenhagen, Denmark: World Health Organisation Regional Office for Europe, 2000.

Za boljše zdravje in zmanjšanje neenakosti v zdravju – Skupaj za zdravje. Vnaprej opredeljen projekt v okviru Programa Norveškega finančnega mehanizma 2009–2014. Opis projekta. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2014.

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010, 2011, 2013). UL RS 20 (62): 9340–76. Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4780>. Pridobljeno 16. 2. 2015.

Zavod RS za zaposlovanje. Dostopno na <http://www.ess.gov.si/>. Pridobljeno 19. 2. 2015.

Zdravje 2020. Temeljna evropska izhodišča za vsevladno in vsedružbeno akcijo za zdravje in blagostanje. Kopenhagen: Svetovna zdravstvena organizacija, 2014.

Združenje multiple skleroze Slovenije. Dostopno na <http://www.zdruzenje-ms.si/celjska-podruznica/>. Pridobljeno 25. 3. 2015.

Železnik D, Horvat M, Panikvar Žlahtič K, et al. Aktivnosti zdravstvene nege v patronažnem varstvu. Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije, 2011.

